

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA SOCIOLOGIE, ANDRAGOGIKY A KULTURNÍ
ANTROPOLOGIE

Adaptace výměnných studentů z východní Asie na
cizí kulturní prostředí – Kulturní šok

Bakalářská diplomová práce

Obor studia: Kulturní antropologie

Autor: Kateřina Kučerová

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Havlíček, Ph.D.

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „*název diplomové práce*“ vypracoval(a) samostatně a uvedl(a) v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použil(a).

V Olomouci dne.

Podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu práce Mgr. Jakubovi Havlíčkovi, Ph.D. za trpělivost, kterou semnou měl a jak hodně mi pomohl v průběhu psaní mé práce. Také bych chtěla zmínit Mgr. Jaroslava Šotolu, Ph.D., který nám všem ukázal první vhled do teorií kvalitativního výzkumu. Zároveň jsem vděčná všem narátorům, kteří mi byli ochotni poskytnout rozhovory, pomohli mi pochopit mnoho aspektů jejich života a přispěli tak k uskutečnění mého výzkumu.

Anotace

Jméno a příjmení:	<i>Kateřina Kučerová</i>
Katedra:	Katedra sociologie, andragogiky a kulturní antropologie
Obor studia:	<i>Kulturní antropologie</i>
Obor obhajoby práce:	<i>kulturní antropologie</i>
Vedoucí práce:	<i>Mgr. Jakub Havlíček Ph.D.</i>
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Adaptace výměnných studentů z východní Asie na cizí kulturní prostředí – Kulturní šok
Anotace práce:	<p>Práce se zabývá adaptací zahraničních studentů z Japonska na cizí kulturní prostředí. Je soustředěna na prožívání kulturního šoku. Je zde zahrnuto jejich vysvětlení, proč si vybrali pro svůj pobyt právě Českou republiku, jaké zažili obtíže, kdo jim byl při jejich pobytu oporou a pomocí s nastalými problémy, v jakých sociálních sítích se zde pohybovali a jaký byl jejich návrat domů.</p> <p>Ve svém výzkumu jsem prováděla formální i neformální rozhovory a zúčastněné pozorování. Díky podpoře z univerzity a jejích studentů nezažili účastníci výrazné symptomy kulturního šoku.</p>
Klíčová slova:	Kulturní šok, adaptace, zahraniční studenti, Japonsko, sociální síť
Title of Thesis:	Adaptation of Exchange students from east Asia to different cultural environment – culture shock

Annotation:	This text is about adaptation of Exchange students from east Asia to a different culture environment. It is focused on culture shock. It contains their reasons why they choose Czech republic for their Exchange study, what difficulties did they experience, who was a help for them during that time of problems, what kind of social networks did they have and how was their arrival back home.
Keywords:	Culture shock, adaptation, foreign students, Japan, social networks
Názvy příloh vázaných v práci:	<ol style="list-style-type: none"> 1. originál vysvětlení kulturního šoku v příručce pro zahraniční studenty, 2. program orientačního týdne, 3. Grafy průběhu kulturního šoku ve tvaru W podle Gullahornových, 4. osnova rozhovoru
Počet literatury a zdrojů:	35
Rozsah práce:	87 s. (102 831 znaků s mezerami)

Obsah

Úvod	8
1 Kulturní šok	10
1.1 Teorie od Kalervo Oberg	10
1.1.1 Možné důvody kulturního šoku	12
1.1.2 Časté symptomy kulturního šoku podle Oberg:	13
1.1.3 Příručka pro přijíždějící studenty – popis kulturního šoku	14
1.2 Kulturní šok podle Ting-Toomey a Chung	16
2 Sociální sítě	23
3 Příjezdy studentů	26
3.1 Institucionální pomoc	26
3.2 Orientační týden a ESN	30
3.2.1 Pondělí	31
3.2.2 Úterý	35
3.2.3 Středa	36
3.2.4 Čtvrtek	37
3.2.5 Víkend	38
3.3 Studentská pomoc	38
3.3.1 ESN - Erasmus Student Network	38
3.3.2 Buddy system	41
4 Výzkum	42
4.1 Téma výzkumu	42
4.2 Výzkumné otázky:	42
4.3 Motivace	43
4.4 Výzkumný design	43
4.5 Metodologie	44
4.6 Vzorkování	46
4.7 Sběr dat	48
5 Analýza dat	49
5.1 Proč Česká republika	49
5.2 Adaptace	51
5.2.1 Jazyk	51
5.2.2 Odlišnosti mezi našimi zeměmi	55
5.2.3 Špatné zkušenosti	59

5.3 Sociální sítě	60
5.4 Přínosy pobytu v zahraničí	67
5.5 Návrat domů - reverzní kulturní šok	68
Závěr	71
Seznam literatury	74
Seznam příloh	79
Přílohy	80

Úvod

V této práci se zaměřuji na problematiku kulturního šoku. Jak se studenti srovnávají s pobytem v cizím kulturním prostředí. Jak to prožívají, jak tráví svůj čas a s kým. Kdo jim při jejich pobytu pomáhá s obtížemi. Jak docílí toho, aby se u nás cítili pohodlně. Jedním z důležitých aspektů této práce je i reverzní kulturní šok. Jak vnímají svůj návrat domů. Opět se musejí přizpůsobovat prostředí, do kterého přijeli.

Z toho důvodu, že mým velkým zájmem je japonská kultura, rozhodla jsem se svou práci zaměřit na téma s tím související. Zprvu jsem si myslela, že bude velmi obtížné dostat se do Japonska na dobu potřebnou pro uskutečnění výzkumu. Hlavně také možnost se dostat k lidem tak blízko, abych byla schopna výzkum uskutečnit, se mi zdálo skoro nemožné i s ohledem na mé jazykové dovednosti. Proto se zde nabízela pouze možnost uskutečnit výzkum u nás. S vedoucím mé práce jsme společně došli k závěru, že vzhledem k mým možnostem setkávat se zahraničními studenty při jejich pobytu na naší univerzitě, bude toto téma vhodné. Nejprve jsem měla v plánu svou práci psát o studentech z více zemí východní Asie, ale později jsem se rozhodla zaměřit pouze na studenty z Japonska.

Na naší univerzitě jsem členkou neziskové studentské organizace, jejíž členové se snaží o ulehčení studijního pobytu zahraničních studentů na naší univerzitě.¹ Díky tomuto členství se podílím na organizování různých akcí pro tyto studenty a mám možnost se s nimi často setkávat. Také jsem se podílela na orientačním týdnu, který se uskutečnil 6. -12. února 2017,

¹ Hlubší popis je k nalezení níže s.31

kde jsem působila jako průvodce skupinky studentů z vízových zemí. Díky tomu jsem získala několik důležitých informací a materiálů, které ve své práci využívám. Mé členství v organizaci mi dalo možnost k uskutečňování rozhovorů a zúčastněného pozorování těchto studentů. Nejdříve jsem se chtěla zabývat studenty ze zemí východní Asie, ale později se ukázalo, že mám dostatek materiálů pouze na jednu zemi, a tím je Japonsko. Uskutečnila jsem formální rozhovory s několika studenty. Měla jsem možnost s nimi trávit čas a dostat se tak k několika neformálním rozhovorům a pozorování. Některé použité materiály čerpám i z neformálních rozhovorů uskutečněných po jejich odjezdu domů přes sociální sítě, či osobně při mé návštěvě Japonska v létě 2016.

V úvodní části mé práce se zabývám souhrnem teorií autorů, kteří se zabývali tématem kulturního šoku. Přičemž navazuji na tyto teorie komentáři, které vycházejí z mého výzkumu. Tyto teorie autorů jsem vybrala na základě podobnosti s mým výzkumem. Následuje rozbor dat získaných v průběhu mého výzkumu. Popisuji rozhodnutí studentů vycestovat právě do naší republiky, jejich zkušenosti a nepříjemnosti spojené s tímto pobytem, sociální sítě, které si zde utvořili a posléze něco málo o jejich návratu domů. Poslední stránky patří mým závěrečným zjištěním a postřehům, které jsem v průběhu tvorby práce získala.

1 Kulturní šok

Kulturním šokem se podle Martina Soukupa² míní psychická dezorientace a stres či frustrace. Tyto symptomy mohou prožívat lidé snažící se přizpůsobit odlišnému kulturnímu prostředí. Člověk při kulturním šoku zpravidla nabývá pocitu, že jej místní lidé mezi sebou nechtějí. Člověk se v tomto prostředí může cítit osaměle a mít touhu potkat někoho s kým by mohl hovořit v rodném jazyce.³ Je možné, že v cizí zemi může člověka cokoliv iritovat a obtěžovat. Je také možné zažít kulturní šok díky stravovacím, či hygienickým návykům, které se od těch našich liší. Také způsoby výchovy či vzorce neverbální komunikace atd. mohou člověka rozhodit.⁴

1.1 Teorie od Kalervo Oberg

Také Kalervo Oberg⁵, kanadský antropolog, s tímto pojmem pracoval jako jeden z prvních. Napsal článek, kde popisoval přizpůsobování jedinců na nové kulturní prostředí. Pojímá kulturní šok jako onemocnění lidí, kteří byli pracovně přeloženi do zahraničí. A jako většina onemocnění, i tohle má své symptomy, důvod onemocnění i léčbu. Jako příklad uváděl misionáře. Někteří se neuzdravili a museli odjet, někteří v tomto stavu přetrvávali a jiní se krásně uzdravili. Kulturní šok, dle něj, vychází z úzkosti, která je způsobena ztrátou

² SOUKUP, Martin. Terénní výzkum v kulturní a sociální antropologii. Praha: Karolinum, 2014.

³ BERNARD, H. Russell. Research methods in anthropology: qualitative and quantitative approaches. Lanham, Md.: Altamira Press, 2006. s.380.

⁴ SOUKUP, Martin. Terénní výzkum v kulturní a sociální antropologii. Praha: Karolinum, 2014.

⁵ OBERG, K. Reprint Cultural Shock: Adjustment to New Cultural environments. Practical Anthropology, 1960. s. 142.

našich známých znaků a symbolů sociální interakce.⁶ Když se člověk ocitne v novém prostředí, nezná zdejší pravidla každodenní lidské interakce (slova, gesta, výrazy obličeje či zvyky) a snadno dojde k nedorozumění.

Definoval 4 jeho fáze

1. V průběhu prvních pár týdnů jsou jedinci fascinováni vším novým. Pokud jde o pracovní návštěvu, pobývají v hotelu a mluví s lidmi, kteří rozumí jejich jazyku, jsou milí a rádi se setkávají s cizinci. Tato fáze „*libánek*“ může trvat pár dní, týdnů nebo až 6 měsíců, vše záleží na okolnostech návštěvy. Ale netrvá dlouho pro někoho, kdo musí v nové zemi řešit věci spojené s běžným životem.⁷
2. Tehdy začíná druhá fáze, která je charakteristická hostilním a agresivním přístupem k hostitelské zemi. Toto chování vychází z obtíží, které jedinec zažívá v procesu přizpůsobování se. Může mít obtíže se školou, s jazykem, s bydlením, s nabízenými službami, s nakupováním či s přepravováním se. Také ho trápí fakt, že obyvatelé této země jsou k jeho problémům lhostejní. Pomohou mu, ale nechápou míru jeho potřeby tyto problémy tak prožívat. Proto se pro jedince stávají těmi, kteří jsou necitelní a bezohlední. Nemá potřebu se s nimi stýkat a radši se zařadí do skupinky jedinců, kteří pocházejí z jeho země. Společně s nimi potom místní lidi kritizuje. Tato kritika samozřejmě není objektivní,

⁶ tamtéž

⁷ Tamtéž s.143.

nepřemýšlí o logických důvodech jeho pocitů a vše svádí na místní prostředí a lidi. Tato fáze nemoci je kritická. Pokud se člověku podaří překonat tuto krizi, tak v místě zůstane, pokud ne, odjede dříve, než nastane jeho zhroucení. V tomto případě však odjíždí pouze s několika stereotypy a špatnými vzpomínkami.⁸

3. Pokud se návštěvníkovi podaří získat nějakou znalost jazyka a trochu se osamostatní, otevře se mu cesta do nového kulturního prostředí. Stále je to občas obtížné, ale obtíže už vidí spíše jako výzvy. Místo kritiky se svým problémům dokáže zasmát. Je na cestě k uzdravení.
4. Ve čtvrté fázi je adaptace kompletní, jak jen může být. Návštěvník akceptuje zvyky v nové zemi jako pouze jiný způsob života. Už necítí úzkost, i když se nějaké obtíže ještě objeví. Ještě dlouho budou situace, kdy bude místním rozumět, ale plně nepochopí význam jejich slov. Při této adaptaci pouze neakceptuje místní jídlo, pití či zvyky, ale začne si je i užívat. A při svém odjezdu i pocítí, že se mu z dané země nechce a ví, že mu bude tato země a lidé, na které si zvykl, scházet.⁹

1.1.1 Možné důvody kulturního šoku

V předchozí části jsme viděli některé symptomy kulturního šoku, ale je potřeba se ptát i po tom, co tyto symptomy může způsobovat a tento výčet nabízí Kalervo

⁸ OBERG, Kalervo. Cultural Shock: Adjustment to New Cultural Environments, 1960. s. 143.

⁹ tamtéž

Oberg. Vytyčil šest nejčastějších stresorů, které mohou návštěvníka cizí země potkat:

1. Napětí v důsledku úsilí o psychické přizpůsobení.
2. Pocit ztráty nebo deprivace plynoucí z odloučení od přátel, statusů a rolí.
3. Odmítnutí cizí kultury nebo odmítnutí cizí kulturou.
4. Dezorientace v nové roli, nejistota v očekáváních od nabyté role a zmatení v sebepojetí.
5. Neočekávaná nejistota, znechucení, případně rozhořčení plynoucí z kulturních rozdílů.
6. Pocit bezmoci při neschopnosti zvládat běžné činnosti v nových kulturních podmínkách.¹⁰

1.1.2 Časté symptomy kulturního šoku podle Oberga:

1. Přehnaná hygiena a přehnané zaměření se na jídlo a pití, které konzumuje.
2. Strach z fyzického kontaktu s ostatními.
3. Nepřítomný pohled do dálky.
4. Pocit bezmoci a touha spoléhat na jiného člověka z jeho země, který zde pobývá delší dobu.
5. Náhlé záchvaty vzteku kvůli maličkostem.
6. Otevřený odpor k učení se místního jazyka.
7. Nadměrné obavy z toho, že bude ošizen, okraden či zraněn.
8. Nadměrná pozornost nepatrným zraněním.
9. Obrovská touha být doma obklopen známým prostředím a lidmi, kterým se dá rozumět.¹¹

¹⁰ Tamtéž. s.207.

Níže ve svém výzkumu budu vycházet z těchto kategorií a budu je sledovat v rozhovorech se svými narátory.

1.1.3 Příručka pro přijíždějící studenty – popis kulturního šoku

I v příručce¹², kterou dostávají zahraniční studenti po svém příjezdu na naši univerzitu¹³, je uvedeno vysvětlení kulturního šoku. „Kulturní šok je termín používaný k vysvětlení dezorientace a frustrace, kterou mnoho lidí pocítuje při vstupu do odlišné kultury, než je ta jejich. To neznámé prostředí, noví lidé, cizí jazyk a člověk se s tím musí vypořádat sám (bez přátel nebo rodiny poblíž), což může být pro některé lidi obtížné. Symptomy kulturního šoku mohou být jak fyzické, tak psychické, jako: pocity smutku, osamělost, fyzická bolest, nespavost nebo touha po spánku, pocit zranitelnosti, zlosti atd. Lidé, kteří zažívají kulturní šok, si stěžují na všechny aspekty života – jídlo, počasí, lidi a idealizují si svou vlastní domovskou zemi. Proces osobní adaptace na nové prostředí má určité fáze, které se liší délkou trvání pro každého z nás. Začíná to vzrušením (občas nazývané fází „líbánek“), kdy je všechno nové a vzrušující. Vše se vám zdá zajímavé a lidé vypadají přátelsky. Poté přichází krize. Vše je obtížné a matoucí. Stýská se vám po domově a cítíte se izolovaně a stěžujete si na novou zemi. Tohle je fáze, která odkazuje na kulturní šok. Ale po každé krizi přicházejí lepší

¹¹ OBERG, Kalervo. Cultural Shock: Adjustment to New Cultural Environments, 1960. s. 142-143.

¹² HOŘÁKOVÁ, KERNEROVÁ. International Student Guide. Zahraniční oddělení UP. Palacký University. Olomouc, 2016. s. 11.

¹³ Tato příručka je zmíněna také níže

dny. Tato fáze se jmenuje přizpůsobení (bod zvratu). Cítíte se více sebejistě a relaxovaně. Zvyky a tradice se stávají srozumitelnější, kultura obecně vypadá více známě. Nakonec se dostanete do bodu integrace. Poznali jste, že tato nová země má toho hodně co nabídnout. Rozdíly se vám zdají hodnotné a důležité. Jste schopni sebevědomě fungovat v obou kulturách. Abyste se vypořádali s kulturním šokem, snažte se sesbírat co nejvíce informací o této zemi, lidech a kultuře co můžete. Udržujte se v kontaktu se svou rodinou a přáteli. Mějte kolem sebe známé věci, které pro vás mají osobní význam. Například si sebou dovezte fotku vašich blízkých přátel a rodiny. Skamaradte se s místními studenty a ostatními mezinárodními studenty. Mluvte s lidmi na své katedře a fakultě. Kontaktujte místní studentské organizace. Nevzdávejte se svých koníčků, můžete si najít přátele při děláni nějakého sportu, umění nebo čehokoliv, co vás zajímá. A odpočívejte, ono se to vše zlepší. Lidé často plně nerozumí kulturnímu šoku, dokud se nevrátí zpět domů do své země, když jsou překvapeni, že vidí svou vlastní zemi novými očima. Měj na paměti, že až tvůj studijní pobyt bude u konce, tak tě kulturní šok může zasáhnout ještě více, když se vrátíš domů. Někteří také říkají, že je lehčí odjet, než se vrátit¹⁴ zpět.“¹⁵

Na konci tohoto vysvětlení a povzbuzení je nabízena pomoc ze strany univerzity. Pokud by se student cítil nepohodlně, či jakkoliv nepříjemně, může se obrátit na příslušné pracovníky s žádostí o pomoc.¹⁶ Dle mého názoru

¹⁴ Originál v anglickém jazyce přikládám v příloze na konci práce.

¹⁵ HOŘÁKOVÁ, KERNEROVÁ. International Student Guide Zahraniční oddělení UP. Palacký University. Olomouc, 2016. s. 11.

¹⁶ tamtéž

jejich vysvětlení vychází z Obergovi čtyřfázové teorie o kulturním šoku.

1.2 Kulturní šok podle Ting-Toomey a Chung

Stella Ting-Toomey a Leeva Chung jsou americké antropoložky, které se zaměřují na studium interkulturní komunikace. Dr. Stella Ting-Toomey je profesorkou studií lidské komunikace na Kalifornské státní univerzitě. Zabývá se teorií interkulturní komunikace, tréninkem designu interkulturní komunikace a interkulturním a mezilidským konfliktním managementem.¹⁷ Dr. Leeva C. Chung je profesorkou na katedře studií komunikace na Univerzitě San Diego také v Kalifornii.¹⁸ Ve své knize tyto autorky uvádějí, že kulturní šok nevzbuzuje pouze negativní pocity. Tento jev vytváří pro jedince prostředí a příležitost experimentovat s novými nápady a nutí ho, zajít za hranice jeho běžného myšlení a zkušeností.¹⁹

Dle publikace od Stelly Ting-Toomey a Leevy Chung²⁰ lze reakce naší psychiky na delší kontakt s cizí kulturou rozdělit do dvou fází, jejichž směr lze ne zcela adekvátně připodobnit ke tvaru písmene „W“. Tuto koncepci jako první definovali

¹⁷Stella Ting-Toomey's home on the web. Stella Ting-Toomey. [online]. 8.3.2017. Dostupné z: <http://commfaculty.fullerton.edu/stingtoomey/>.

¹⁸Academic Keys. Leeva C. Chung. [online]. 8.3.2017. Dostupné z: [http://socialsciences.academickeys.com/whoswho.php?dothis=display&folk\[IDX\]=174195](http://socialsciences.academickeys.com/whoswho.php?dothis=display&folk[IDX]=174195).

¹⁹TING-TOOMEY, Stella and Leeva C. Chung. Understanding intercultural communication. New York: Oxford University Press, 2012. s. 326. Reviewed by Maria Aida Niendorf.

²⁰TING-TOOMEY, Stella and Leeva C. Chung. Understanding intercultural communication. New York: Oxford University Press, 2012. Reviewed by Mariya Aida Niendorf.

američtí antropologové John a Jeanne Gullahorn.²¹ Bylo to v době, kdy si výzkumníci začali všimnout toho, že kulturní šok působí na jedince i po jeho návratu domů.²² První z těchto fází se odehrává v průběhu pobytu v cizí zemi, při němž může dojít ke kulturnímu šoku. Avšak druhá fáze nastává až po návratu do rodné země, kdy se může objevit reintegrační (reverzní) kulturní šok.²³

Toto schéma lze dále opět rozdělit do čtyř následujících fází.

1. V průběhu první z nich, zvané namlouvání, je návštěvník v dobrém psychickém a mentálním stavu. V této době se často snaží komunikovat s místními lidmi. S nadšením poznává nové věci a jevy. Jako příklad lze uvést turisty, kteří cestují s cestovními agenturami, a tedy nejsou v přímém styku s opravdovou místní kulturou. Díky službám cestovních kanceláří není velká pravděpodobnost, že by se tito cestovatelé dostali do nějakých potíží. Z toho důvodu se většina turistů nedostává za fázi namlouvání.²⁴
2. Po nějakém čase, co člověk prožije v neznámé zemi, může nastat druhá fáze a tedy rozčarování. Návštěvník si začíná uvědomovat, že věci nefungují tak, jak je na to zvyklý. Není pro něj možné

²¹ Bude zmíněni níže

²² tamtéž

²³ SOUKUP, Martin. Základy kulturní antropologie. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015.

²⁴ tamtéž

uplatňovat zažitá vzorce chování. Tato fáze zpravidla nastává ve chvíli, kdy sám musí řešit praktické věci, spojené s každodenním životem, jako je nakupování či přeprava. Důležitou roli zde hraje jazyková bariéra, pokud se cestovatel dostane do země, kde není schopen použít jazyk, který zná. Tato etapa se může projevit konfliktním jednáním a nepřátelskými myšlenkami vůči obyvatelům dané země. Často si v této fázi lidé idealizují prvky vlastní kultury a srovnávají je s těmi z navštívené země.²⁵

3. Ve třetí fázi dochází k povznesení se nad krizi v předchozí fázi. Postupem času se návštěvník životu v dané zemi přizpůsobuje a zvyšuje tak svoji kompetenci vůči ní. Učí se poznávat vzorce chování v dané zemi, vnímá a snaží se chápat hodnoty jejich obyvatel.
4. Čtvrtá fáze značí značné přizpůsobení se nové kultuře a integrace do společnosti, ve které zrovna pobývá.^{26 27}

Druhá polovina „W“ se může dostavit po návratu cestovatele domů. Z pravidla se jedná o jedince, kteří se intenzivně sžili s hostitelskou kulturou. Je řeč o tzv. reintegračním kulturním šoku. Během pobytu v cizí kultuře si člověk uvědomí značné a občas nelehce překonatelné rozdíly mezi kulturami. Při jejich nepřítomnosti doma se čas nezastavil, jejich rodiny a přátelé fungovali nějakým způsobem dál

²⁵ tamtéž

²⁶ tamtéž

²⁷ V příloze přikládám schéma k dané teorii od Johna a Jeanne Gullahorn

a zaplnili mezery, které po sobě člověk zanechal. Proto je možné, že jakmile se člověk vrátí zpět, nemusí se vrátit do sociální sítě, kterou opustil. Také na něj nemusí čekat práce, které se před odjezdem věnoval.²⁸

Proto je možné, že propadne frustraci, která může vyústit v **reintegrační kulturní šok**²⁹. Tento šok plyne z předpokladu, že se člověk vrátí do přesně stejného prostředí, které opustil, což je obvyklá iluze. Tato situace může nastat, ale nikdo člověku neubere to, že se vrací nabit novými zkušenostmi a sám se mohl částečně změnit. Po uplynutí nějakého času nastává opětovné smíření s vlastní kulturou a znovunabytí pocitu domova.³⁰

Vnímání času je pro návštěvníka cizí země odlišné od toho, co se odehrává v místě, které opustil. Má představu, že věci budou jiné, že uteklo tolik času, co byl pryč. Přitom si ani jeho vzdálenější známí nemuseli povšimnout, že vůbec někam vyrazil.³¹

Dle mého názoru případ zahraničních studentů se poněkud liší od standardu, který měli Gullahornovi namysli. Opomíjejí zde další faktory, které do dění vstupují, a tedy studenta ovlivňují. Neboť v tomto případě se studenti nacházejí spíše v kulturně bohatém prostředí, než-li pouze v situaci střetu dvou kultur. Mohou zde poznat mnoho rozdílných kultur při poznávání studentů z cizích zemí. Prožívají tyto nové situace s ostatními studenty, kteří prožívají stejné věci. A tím pádem

²⁸ SOUKUP, Martin. Základy kulturní antropologie. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015. s.207.

²⁹ Synonymum pro reverzní kulturní šok

³⁰ tamtéž

³¹ BARLEY, Nigel. The innocent Anthropologist. London: British Museum Publications, 1983. s.186.

to pro ně nemusí být tak obtížné překonat. Nejen, že jsou zde studenti z blízkého okolí jejich bydliště, ale jsou tu také zástupci z jejich vlastní země. S nimi si mohou popovídat v rodném jazyce a rozumět navzájem svému způsobu myšlení. A také jsou zde studenti místní, kteří se zajímají o jejich kulturu, a tedy znají některé zvyky, díky kterým pro tyto studenty vytvářejí známější prostředí.^{32 33}

Z rozhovorů, které jsem vedla po jejich návratu domů, je patrné, že je časté, že studentům po návratu domů trvá se znovu sžít se svou rodinou. Při studijním pobytu měli volnost se samostatně rozhodovat.³⁴

Museli se naučit o sebe postarat, vařit si, nakupovat, vycházet s penězi atp. A po návratu, kdy mají opět spoléhat na své rodiče, kteří za ně v určitých situacích rozhodují, to není snadné.

„Chybí mi samostatné bydlení, bez mého obtěžujícího otce. Myslím si, že jezdit domů pouze na víkendy by byl dobrý nápad k udržení dobré rovnováhy s rodiči. Už mám ze svého otce špatnou náladu.“ (rozhovor E)

Ve více případech studenti uvažují o odstěhování se do vlastní domácnosti. Někteří z mých informátorů toto učinili. Také návrat do celé společnosti může být náročný, neboť jen hrstka lidí má podobnou zkušenost z jiné kultury, která člověka dost obohatí a rozšíří obzory a pohled na svět. Člověk vidí jiné možnosti a osvojí si některé druhy chování, které v jejich domácí společnosti mohou působit negativně.

³² Shrnutí mých vlastních názorů vyplývajících z mého výzkumu

³³ Podrobnější popis uvádím v kapitole o sociálních sítích

³⁴ Korespondence i osobní rozhovory v archivu autorky

Potom je podle slečny M jen smutné, že se člověk opět musí přizpůsobit vlastní kultuře a nově nabyté znalosti umírnit, aby nedošlo ke zbytečným nedorozuměním.³⁵ A na druhou stranu jsou také studenti, kteří jsou rádi za zahraniční zkušenost, ale nemají potřebu ji nijak dále rozvíjet a snadno se opět zapojí do své domácí kultury. Jsou to tací, kteří i v navštívené zemi, prožívají většinu času s lidmi ze stejné země, či s již zmíněnými studenty, kteří se zajímají o jeho zemi. Žijí tak v jakési bublině, která jim dovnitř nepouští mnoho z okolního světa. Nemají příliš potřebu se zlepšovat v jazyce³⁶, či více komunikovat s místními lidmi. Jsou jedním ze dvou typů studentů, které jsem ve svém výzkumu zaznamenala.³⁷

Stella Ting-Toomey a Leeva Chung³⁸ ve své knize *Understanding intercultural communication* přicházejí s přepracováním šestifázového modelu „W“ na sedmifázový. Tento typ teorie se více hodí k zaměření výzkumu na pobyty zahraničních studentů.

1. První fázi průběhu kulturního šoku u zahraničních studentů popisuje podobně jako Kalervo Oberg, jako pozitivní začátek.
2. Další fáze je fází „odporu“, při které student ztrácí své sebevědomí a začíná podléhat tlaku místní kultury.

³⁵ Z rozhovoru M3

³⁶ Upřesnění v kapitole o sociálních sítích

³⁷ rozhovory

³⁸ TING-TOOMEY, Stella and Leeva C. Chung. *Understanding intercultural communication*. New York: Oxford University Press, 2012. Přes HOFMANNOVÁ, Zdena. *Studenti Erasmu, kulturní šok a proces adaptace*. Univerzita Karlova v Praze. Praha, 2016.

Na základě toho, jak na tuto situaci student zareaguje, se od této fáze odvíjí další části kulturního šoku.

3. Následuje „humorná fáze“ („humorous stage“), v průběhu které se studenti dostávají do fáze adaptace na nové kulturní prostředí. I v této fázi občas narazí na nějaké nepříjemnosti způsobené novou kulturou. Ale díky svým nabytým zkušenostem jsou schopni na tyto nové situace pohlížet s nadhledem a získávají ustálenější pohled na nové kulturní prostředí.
4. Čtvrtou fází je „synchronizace“ („in-sync“), při které si člověk zvykne na nově objevenou kulturu a cítí se zde pohodlně, tudíž dochází k adaptaci na nové prostředí.
5. Poslední fáze křivky, kterou student zažije v novém kulturním prostředí je „rozpolcenost“ („ambivalence“). Jedinec zažívá rozporuplné pocity při pomyšlení na svůj odjezd zpět domů. Cítí pocity radosti z návratu domů a setkání se svou rodinou, ale na druhou stranu si v zahraničí našel spoustu kamarádů, které nechce opustit a mnoho míst, která nestihl prozkoumat.
6. Šestá a sedmá etapa se odehrává po návratu domů. Nejprve nastává „kulturní šok z návratu“ („re-entry culture shock“) a poté následuje resocializace do své vlastní domovské kultury a společnosti.³⁹

³⁹ tamtéž

2 Sociální sítě

Výše jsem uvedla některé teorie o kulturním šoku, ale jsou zde i podněty, které studentům s překonáním této situaci mohou pomoci. Jednou z těchto pomocných sil jsou společenské sítě, které si jedinci vytvářejí v interakci s ostatními. Je velmi důležité najít v novém prostředí přítele, který s vámi prožívá nastalé situace a pomůže vám je překonat.

S jedním tímto podnětem sociálních sítí přišel Stephen Bochner.⁴⁰ Provedl výzkum mezi 30ti zahraničními studenty. Byli mezi nimi i studenti z Asie. Zkoumal, jak studenti tráví svůj volný čas a s kým jednotlivé aktivity zažívají. Poté se pokusil o vymezení 3 kategorií sociálních sítí. Vymyslel funkční model, aby vysvětlil formování přátelství, jak probíhá pro zahraniční studenty při jejich studijním pobytu. Tato klasifikace rozděluje utváření přátelství těchto studentů do tří kategorií na základě jejich funkce. První jsou přátelé ze stejného národa (co-national network). Jejich funkcí je potvrzení a vyjádření studentovy domovské země. Druhou sociální sítí je přátelství s lidmi z hostitelské země (host nationals network). Toto přátelství má studentovi ulehčit jeho pobyt za pomoci znalostí nově získaného přítele. Pomoc může být poskytnuta jak na bázi školy, tak na té profesní. Poslední kategorií jsou přátelé mezi ostatními mezinárodními studenty (multi-national network). Této kategorii přiděluje funkci rekreační, tedy na bázi zábavy.⁴¹

⁴⁰ BOCHNER, Stephen. Friendship patterns of overseas students: A functional model, 1977. s.226-228.

⁴¹ HENDRICKSON, Blake, Devan ROSEN a R. Kelly AUNE. An analysis of friendship networks, social connectedness, homesickness, and satisfaction levels of international students. International Journal of Intercultural

První skupina, která zahrnuje studenty ze stejné země, poskytuje jedinci určité zázemí lidí, kteří mají stejné zvyky, podobný způsob myšlení a spoustu podobných zkušeností. Díky tomuto zázemí je člověku umožněno diskutovat s těmito lidmi o nové kultuře z podobného pohledu, s podobnými pocity. Je to pro ně pohodlnější, protože spolu mohou komunikovat v rodném jazyce. Avšak tato pomoc je pozitivní pouze krátkodobě. Některé výzkumy⁴² ukazují, že tato podpora ztěžuje pobyt z dlouhodobé perspektivy, jelikož vznikají problémy s osvojením místního jazyka a teda lepším zařazením do nového kulturního prostředí. Studenti se tak uzavírají v bublině, která obsahuje jim známé domovské prostředí, které si na novém místě společně vybudovali. Nemají zájem se vydat na průzkum nových možností.

Druhá zmiňovaná kategorie s místními obyvateli podle tohoto záznamu⁴³ ovlivňuje spokojenost studentů se svým zahraničním pobytem. Když student jede do neznámé země, pravděpodobně chce poznat místní lidi a tím se rychleji seznámit s novou kulturou. Když se jim to však nepovede,

Relations [online], 2011, Dostupné z:

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0147176710000799>.

⁴² KIM, Y.Y. *Becoming international: An integrative theory of communication and cross-cultural adaptation*. Thousand Oaks, California: Sage, 2001. přes HENDRICKSON, Blake, Devan ROSEN a R. Kelly AUNE. An analysis of friendship networks, social connectedness, homesickness, and satisfaction levels of international students. *International Journal of Intercultural Relations*. [online], 2011, Dostupné z:

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0147176710000799>.

⁴³ HENDRICKSON, Blake, Devan ROSEN a R. Kelly AUNE. An analysis of friendship networks, social connectedness, homesickness, and satisfaction levels of international students. *International Journal of Intercultural Relations* [online], 2011. Dostupné z:

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0147176710000799>.

nejdou dle průzkumu od Church⁴⁴ zcela spokojeni. Austin Church provedl výzkum, který se zaměřoval na psychické přizpůsobení studentů na krátkodobý pobyt v cizím kulturním prostředí. Místní studenti jsou velkou pomocí při adaptaci na nové prostředí. Pomohou jim s komunikací, nastalými obtížemi a s pochopením některých situací. Cizinci potom nahlíží na nové prostředí více pozitivně.

Třetí skupina je utvářena z pocitu sounáležitosti. Všichni noví návštěvníci jsou považováni za cizince v tomto novém prostředí. Mají tedy stejný status a prožívají stejné pocity z objevování nových věcí. Tato přátelství mají mnohé výhody, když student odjede zpět domů, může se vydat na nová dobrodružství za poznáním další země při návštěvě kamarádů z různých koutů světa. Rozšíří mu to jeho individuální pohled na rozsah světa. Také má možnost se učit o více kulturách najednou.⁴⁵

Ve své práci budu vycházet z tohoto modelu, protože pracoval s podobným vzorkem respondentů, který začíná rozborem toho, jak k nám zahraniční studenti přijíždějí a nacházejí podporu jak v institucích, tak i mimo ně. Výsledky mého výzkumu se shodují s tím, co zde Stephen Bochner popisuje.⁴⁶

⁴⁴CHURCH, Andrian Sojourner Adjustment. University of Minnesota: Psychological Bulletin 1982, dostupné z: www.usask.ca/ulc/files/.../Church_1982_Sojourners_adjustment.

⁴⁵ HENDRICKSON, Blake, Devan ROSEN a R. Kelly AUNE. An analysis of friendship networks, social connectedness, homesickness, and satisfaction levels of international students. International Journal of Intercultural Relations [online], 2011. Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0147176710000799>.

⁴⁶ Hlubší vysvětlení v kapitole o sociálních sítích

3 Příjezdy studentů

Informace v této části vycházejí z rozhovoru se zahraniční referentkou, která se stará o příjezdy japonských studentů na naši univerzitu a také z rozhovorů s Japonskými studenty.

3.1 Institucionální pomoc

Univerzita Palackého v Olomouci má uzavřené mezinárodní smlouvy s několika univerzitami po celém světě. Na základě těchto smluv jezdí studenti na studijní zahraniční pobyty, jak z cizích zemí k nám, tak naši studenti odjíždějí do konkrétních smluvených zemí. Naše univerzita má smlouvu i s několika univerzitami v Japonsku. Těmito univerzitami jsou: Kyoto Sangyo University, Gakushuin Women 's College, Utsunomiya University, Hiroshima Shudo University a nově také s Aichi Shukutoku University.⁴⁷ Studenti z těchto univerzit k nám mohou přijet na jeden či dva semestry. Záleží, jaké mají ve smlouvě stanoveny kvóty pro vysílání studentů. Ve školním roce 2015/2016 k nám přijeli studenti ze 4 těchto škol. Jedna studentka z Gakushuin Women's College na rok, dvě studenti z Kyoto Sangyo University na dobu jednoho roku, 2 studenti z Utsunomiya University na rok a tři studentky na půlroční pobyt z Aichi Shukutoku University. Počty těchto studentů se každým rokem mírně liší.

Jakmile japonské univerzity uskuteční výběrové řízení mezi svými studenty, zahraniční koordinátoři pošlou informace o svých vybraných studentech na zahraniční oddělení

⁴⁷ Webové stránky Filozofické fakulty UP. Informace o zahraničních pobytech [online], 25.2. Dostupné z: http://www.kas.upol.cz/zahranici/stipendia_japonsko.html.

Univerzity Palackého. Přijíždějící studenti zasílají na zahraniční oddělení několik dokumentů, mezi ty nejdůležitější patří studijní smlouva (Learning Agreement). Tento dokument student musel vyplnit již při vstupu do výběrového řízení. Dále zasílají Přihlášku studenta a také Žádost o ubytování na kolejích. Tyto dokumenty se zasílají elektronicky ve stanoveném termínu před každým semestrem. V letním semestru je to do konce listopadu, a v zimním semestru do konce ledna. Jakmile koordinátorky na UP obdrží všechny tyto potřebné dokumenty, tak je kontrolují a pokud vše souhlasí a je v pořádku, tak zasílají na zahraniční univerzitu v Japonsku tzv. Souhlas o přijetí navrhovaných studentů. Když jsou studenti vybráni, obdrží Zvací dopis (Invitation Letter) k zahraničnímu pobytu od děkana příslušné fakulty naší univerzity.

Česká strana, konkrétně opět koordinátorky na zahraničním oddělení UP, následně vystaví studentovi 2 důležité dokumenty, které se zasílají elektronicky datovou schránkou na ambasádu v příslušném městě a státě, kde student žádá o vízum. Jde o dokumenty Potvrzení o studiu v českém jazyce a Potvrzení o ubytování. Oba tyto dokumenty jsou v českém jazyce. Koordinátorka rovněž rezervuje studentovi ubytování na zdejších kolejích.

Student později obdrží e-mail s nabídkou kurzů, které u nás může absolvovat v anglickém jazyce. Z těchto kurzů si student vybere ty, které ho zajímají a vepíše si je do svého Learning Agreementu. Tento seznam předmětů se s blížícím se nástupem studentů mírně aktualizuje. To však není velký problém, protože studenti si napevno předměty zapisují

do univerzitního systému až po svém příjezdu. Použijí k tomu určený formulář (tzv. žlutá karta), se kterým musejí obejít všechny vyučující vybraných předmětů a získat jejich podpisy. Tento formulář musí také nechat u vyučujících potvrdit před svým odjezdem na domovskou univerzitu pro uznání kreditů. Následně s formulářem zajdou na zahraniční oddělení

na fakultě, kde studují, a referentka jim převede splněné předměty do univerzitního systému (STAG) a vytiskne a potvrdí tzv. Transcript of Records, nebo-li Záznam o studiu. Ten pak fakultní koordinátorka zašle na domácí univerzitu studenta.

Další e-mail s informacemi, který student obdrží, mu přijde před začátkem semestru. Tento email zahrnuje informace týkající se předběžné registrace do univerzitního portálu. Jakmile se student zaregistruje, vzniká mu tak nárok na připojení se k internetu na kolejích a univerzitních budovách, možnost zapsat si studijní předměty, či pořídit si studentskou kartu (ISIC). V e-mailu obdrží také informace o plánovaném orientační týdnu (tzv. orientation week) pro zahraniční studenty. Tato akce, která probíhá celý týden před začátkem semestru, jim pomůže v prvotní orientaci, jak v novém prostředí, tak ve školních systémech a administrativních záležitostech spojených se studiem v ČR.

Orientační týden je primárně pořádán pro nově přijíždějící studenty programu Erasmus + a také pro tzv. Exchange studenty, kteří přijíždí ze zemí mimo EU. Poplatek za toto „ulehčení začátku pobytu“ je pro mimoevropské studenty stanoven na 500 českých korun. Studenti dosud nebyli nikdy žádání o jeho uhrazení, jelikož tento poplatek za ně platí

fakulta, na kterou přijeli studovat. Jak jsem již zmiňovala, orientační týden probíhá týden před začátkem semestru. Stává se ale také, že se studenti na orientační týden zaregistrují, ale z nějakého důvodu nemohou přijet a zúčastnit se ho.

Pokud se student tohoto uvítacího týdne neúčastnil, může se v průběhu prvního týdne vyučování zastavit za svou fakultní studijní koordinátorkou, či za koordinátorkou na zahraničním oddělení. Fakultní koordinátorka mu předá veškeré potřebné materiály spojené se studiem a stručný přehled o tom, co by měl vědět. Studenti z Asie mají podle paní koordinátorky občas problémy se zapisováním předmětů do systému, protože je to na naší univerzitě dost odlišné od systému na jejich domácí univerzitě. Z toho důvodu, a také proto, že těchto studentů není velké množství, může si tato zaměstnankyně dovolit těmto studentům se zápisem předmětů pomoci a věnovat jim více času.

Další pomocí poskytovanou ze strany zahraničního oddělení, je stipendijní podpora studentů. Studenti z některých japonských univerzit mají nárok na měsíční příspěvek 3000 českých korun na ubytování. Záleží, jak je ustanovena mezinárodní smlouva mezi univerzitami. Mělo by to být nastaveno tak, aby byla podpora na obou stranách podobná. Jak pro studenty, co přijíždějí k nám, tak pro studenty, kteří z naší univerzity odjíždějí studovat do Japonska. Ohledně tohoto stipendia dostanou studenti každý měsíc vyrozumění, že je čas si stipendium vyzvednout osobně na pokladně zahraničního oddělení na Rektorátu UP.⁴⁸

⁴⁸ Rozhovor se zahraniční referentkou Univerzity Palackého konaný 8. 2. 2017.

Další klíčovou postavou pro japonské studenty, je japonský vyučující působící na naší univerzitě. Jak jsem se dozvěděla z rozhovorů s mými respondenty, tento člověk jim pomáhá mimo jiné i se zařízením zdravotního pojištění. Tato osoba nabízí pomoc v případě, že se přijíždějící studenti nepřihlásí do systému ESN (Erasmus Student Network). Tento japonský vyučující jim zajistí, aby studenta někdo vyzvedl na nádraží a doprovodil ho na místo, kde bude ubytovaný.

3.2 Orientační týden a ESN

Veškeré výše zmíněné úkony zahrnují podporu od koordinátorky pro zahraniční záležitosti studentů z Japonska a dalších zemí, fakultní koordinátorky či vyučujících. Studenti získávají pomoc celkově ze strany univerzity, a to ve formě orientačního týdne. Tuto akci organizuje zahraničním oddělením Rektorátu UP. S akcí vypomáhá studentská nezisková organizace ESN. V této části práce budu čerpat z informací, které jsem získala převážně z vlastní zkušenosti při účasti na této události, z informačních setkání při přípravě této události a také díky tomu, že jsem členkou ESN. Nejdříve se pokusím popsat proces orientačního týdne z pohledu obou těchto aktérů a později podrobněji popíši zmíněnou studentskou organizaci.

Zahraníční oddělení se stará o veškeré formální náležitosti. Připraví program, zajistí místnosti, lektory, propagační materiály o univerzitě a veškeré materiály, které jsou potřeba novým studentům předat. Zatímco studentská organizace ESN pomáhá především s koordinací studentů,

jejich doprovody na příslušné přednášky a s večerním programem, který je plně v jejich režii. V následujících odstavcích popisují, jak probíhaly jednotlivé dny v orientačním týdnu (tzv. Orientation Week) v tomto semestru.

3.2.1 Pondělí

Tento orientační týden začíná pondělním uvítacím setkáním⁴⁹, které se koná v aule jedné z budov univerzity. Výběr auly záleží na počtu studentů a také na obsazenosti auly v daném termínu. Den začíná tím, že dobrovolníci ze studentské organizace vyzvedávají zahraniční studenty na kolejích, kde jsou ubytováni a doprovázejí je na místo zahájení. Jelikož je zahraničních studentů velké množství není to úplně jednoduché všechny koordinovat například při koupi lístků na tramvaj či předávání důležitých informací tak, aby je opravdu všichni vnímaly. A co je nejdůležitější, dopravit je na zahájení včas. Jakmile jsou studenti dovedeni na místo konání, jsou opět pomocnými studenty zapsáni do prezenční listiny. Často se stává, že se student registruje na orientační týden, ale nakonec nedorazí na začátek, nebo vůbec. Proto je důležité, aby se zapsali do prezenční listiny, aby koordinátorky následně měly informace o tom, kdo již dorazil a má potřebné informace a kdo naopak nedorazil a bude zapotřebí se s ním sejit individuálně. Po zapsání do prezenční listiny dostanou studenti uvítací balíček a jsou uvedeni do sálu,

⁴⁹ program Orientačního týdne, autor neuveden, vydáno: Olomouc Univerzita Palackého, Zahraniční oddělení FF (interní materiál určený pro guidy, distribuován 6. 2. 2017) obdrženo na pondělním uvítání příjezdějících zahraničních studentů, kde jsem působila jako guide skupiny studentů (průvodce), uveden v příloze

kde za chvíli začne přivítání s důležitými osobami z univerzity a kde také probíhají první prezentace. Uvítací balíček obsahuje brožuru o univerzitě, mapu města, informace o jazykové škole UPlift, ESN program akcí na celý semestr, žádanku na ISIC, žádanku na kartu na MHD, již zmíněnou žlutou kartu pro zápis předmětů. Dále také list s bezpečnostními předpisy (Safety Report), prospekty o městě a především velmi důležitý International Student Guide ⁵⁰(příručku) pro studenty. Všechny tyto dokumenty obdrží v praktickém batůžku naší univerzity. Zmíněný guide obsahuje mimo jiné mnoho užitečných informací o naší zemi. Základní informace, které zahrnují počasí, finanční náročnost pobytu, doporučení filmů a literatury o naší republice, informace o univerzitě atp. V tomto guidu najdou čtenáři i kapitolu věnující se kulturnímu šoku. Je zde zmíněno, co je kulturní šok, jak se projevuje a co dělat pro to, aby byl co nejmírnější. Důležitou částí guidu, kterou bych chtěla vyzdvihnout, je nabízená pomoc v případě potřeby. Pokud student zažívá obtížné období způsobené kulturním šokem či čímkoliv jiným, je zde pro ně zřízené centrum, které jim pomůže se s tím vypořádat. Tento guide byl sepsán koordinátorkami zahraničního oddělení Rektorátu UP a má sloužit jako taková opora v případě nouze. Studenti jej dostávají v tištěné formě, mohou jej najít také elektronicky na webových stránkách zahraničního oddělení UP.⁵¹

Na tomto úvodním setkání, které trvá asi hodinu, se studenti dozvědí základní informace. Základní informace

⁵⁰ HOŘÁKOVÁ, KERNEROVÁ. International Student Guide. Zahraniční oddělení UP. Palacký University. Olomouc, 2016.

⁵¹ HOŘÁKOVÁ, KERNEROVÁ. International Student Guide.

o univerzitě, jejím založení, informace o fakultách či katedrách, kde hledat další potřebné informace v případě nutnosti (lékař, studijní záležitosti atd.). Také je obecně představen program celého týdne. Následně se představí členové studentské organizace ESN, jako lidé, co jim budou v průběhu týdne pomáhat. Převážně pomáhají jako guidové (průvodci) jednotlivých skupin. Studenti z ESN představí večerní program, který je pro zahraniční studenty připraven po dobu orientačního týdne pro odlehčení denního programu a také pro vzájemné seznámení se. Zahraniční studenti jsou v průběhu orientačního týdne rozděleni do skupin podle toho, co je pro ně potřeba zařídit. Jsou skupiny evropských studentů, kteří nemusí obcházet úřady, tudíž mají rozvrh volnější. Ale je také skupina vízových studentů. Kam patří právě japonští studenti. Tato skupina má rozvrh obsáhlejší kvůli návštěvám úřadů.

Uvítací přednáška je pro všechny studenty stejná a stejný je také nadcházející pondělní dopolední program. Tato část organizuje ESN. Jakmile studentům skončí přednášky, vyjdou z auly do prostorů, kde jsou pro ně přichystané stoly, u kterých si mohou zakoupit lístky na výlety, večerní akce či přípojky k internetu. Studenti si mohou koupit SIM kartu, která je speciálně vytvořena jen pro Erasmus studenty a má velice výhodný balíček služeb. Pro studenty jsou připraveny balíčky s kartou pro volný vstup do klubů, či mezinárodní ESN karta, díky které mají studenti slevy u partnerů nejen v Olomouci a České republice, ale po celé Evropě. Studenti, kteří se chtějí zúčastnit večerního programu, si mohou koupit lístek na akci, na kterou je lístek potřeba. Jakmile mají všichni studenti

to, co potřebují, je čas na oběd. Po obědě se již jejich program liší, dle toho, jak jsou rozděleni do skupin.

Vízová skupinka měla v tomto semestru na programu návštěvu cizinecké policie, kde se musí studenti po příjezdu co nejdříve přihlásit k pobytu. Na toto místo jsou opět doprovázeni studentem (guidem) z ESN, který jim pomůže najít danou stanici Cizinecké policie, pomůže jim s překladem a odbavením. Na toto setkání studenti potřebují potvrzení o uzavřeném zdravotním pojištění a cestovní pas s přiděleným vízem. Zahraniční studenti na stanici vyplní registrační formulář, kde uvádí svou trvalou adresu, adresu dočasného pobytu, osobní údaje, dobu a účel pobytu. Pokud je vše v pořádku, jsou zapsáni do systému, a tudíž je jim povolen pobyt na území ČR. Občas se stane, že některým studentům trvá vyřízení víza delší dobu, což není takový problém, jelikož mají povolenou dobu pobytu na území ČR do 90dní bez víza. Jakmile obdrží vízum, měli by se na policii co nejdříve dostavit, aby vše bylo v pořádku. Jakmile skupina studentů vyřídila vše potřebné na cizinecké policii, čekal na ně kurz základů češtiny (Survival czech). Zde se studenti seznamují se základními frázemi, které by se jim při pobytu mohly hodit. Naučí se pozdravy, zdvořilostní fráze, věty, díky kterým si objednájí jídlo v restauraci či jak si počínat v obchodě. Tyto hodiny češtiny jsou pro ně připraveny čtyřikrát v týdnu a trvají každá 90 minut. Další věc, co se u některých studentů řeší hned v pondělí, je návštěva banky. Studenti si potřebují založit český účet, na který je jim zasíláno stipendium.

Dalším bodem programu je večerní setkání s rektorem univerzity. Pan rektor se se studenty setkává ve velké zasedací

místnosti na Rektorátu univerzity. Zde nově příchozí zahraniční studenty přivítá na naší univerzitě a popřeje jim hodně štěstí při jejich studiu a pobytu v Olomouci. Pro studenty je připraven raut a seznamovací aktivity. Přítomni jsou i někteří zaměstnanci zahraničního oddělení. Studenti mají možnost se na nějaké nesrovnalosti doptat ještě i během tohoto večera. Pan rektor si i přes svůj nabitý časový plán najde chvíli si se studenty osobně popovídat. Po skončení tohoto setkání se většina studentů přesouvá na první večerní akci pořádanou ESN a to na uvítací večírek. Pro studenty jsou připravené další seznamovací hry, mohou si dále povídat a také poznají jedno z míst, kam se mohou později vrátit za zábavou.

Pondělí bývá nejnáročnější den z celého orientačního týdne. Během jednoho dne se musí stihnout spousta důležitých věcí, je to tedy jak časově a organizačně náročné, tak zároveň i fyzicky a psychicky náročné pro všechny zúčastněné.

3.2.2 Úterý

Další den začíná zase brzy ráno, nabízí se možnost další návštěvy cizinecké policie, či banky, pro ty, co tuto návštěvu neabsolvovali v pondělí. Těchto možností je za týden hned několik. Dopoledne přichází čas na přednášku, při které se zahraniční studenti seznámí s českou kulturou a historií. Dozví se zde něco málo o historii České republiky, o našich prezidentech atp. Po této přednášce následuje kurz týkající se STAGu, který seznámí nové studenty s univerzitním systémem. Studenti mají možnost vidět, jak se v systému pohybovat, jak co funguje, jak si zapsat předměty atp. Tyto dvě

po sobě jdoucí přednášky celkem trvají 3 hodiny. Následuje pauza na oběd.

Po obědě se pak studentům naskýtá možnost absolvovat prohlídku Olomouce s průvodcem (Guided tour). Profesor, který byl na tuto událost pozván jako průvodce, nás provedl nejzajímavějšími místy Olomouce. Byly představeny olomoucké památky – kostely, muzea, sochy. Dozvěděli jsme se o jejich historii. Studenti také dostali pár rad, kam si zajít na jídlo, na kávu nebo za zábavou. Tato prohlídka je mnohdy zajímavá i pro místního studenta, který nepochází přímo z Olomouce a normálně nemá příležitost si to zde prohlédnout s průvodcem.

Večerním programem pro tento den je Scavenger hunt, což je taková edukační hra, kdy jsou studenti rozděleni do skupin a musí plnit různé úkoly. Hlavním úkolem bylo podle nápověd ve kvízu najít památku, která se nachází v Olomouci. K tomu jim dobře posloužila předešlá procházka s průvodcem, pokud dávali pozor. Tato aktivita opět končí posezením a seznamováním se s ostatním, vyhlášením vítězů soutěže a obdržením drobných cen od členů ESN.

3.2.3 Středa

Středeční program obsahoval opět nejen návštěvy úřadů a lekci češtiny, ale také přednášku praktických informací (tzv. Practical information). Zde se studenti dozvěděli užitečné informace, které jim pomohou se startem u nás. Vyplnili si potřebné dokumenty, které dostali v pondělí na uvítací přednášce. Byla to žádost o kartu na hromadnou dopravu a také žádost o ISIC. Naučili se, jak si zapsat předměty

ve STAGu, vyhledat informace o předmětech anebo najít místnost, kde se předmět vyučuje. Bylo jim mimo jiné i řečeno, kdy máme státní svátky a další významné dny v ČR. Jako večerní program byl večírek v tramvaji (tzv. Tram party). Organizace ESN pronajala tramvaj od DPMO (Dopravní podnik města Olomouce), kde se pouštěla hudba a jela se hodinová okružní jízda po Olomouci. Konečná zastávka byla před klubem, kde následoval další studentský večírek.

3.2.4 Čtvrtek

Čtvrtek obsahoval opět další kurz praktických informací. Studenti si byli prohlédnout knihovnu a zjistili, jak se zde používá kopírka a tiskárna. Guidové jim také ukázali, jak se kupují dlouhodobé lístky na městskou hromadnou dopravu. Dalším bodem programu byla návštěva menzy, aby studenti věděli, jak si úspěšně objednat jídlo ve školní kantýně – Menze. Následovala další hodina českého jazyka a poté přednáška, kterou pro ně připravili zaměstnanci České policie (Police info meeting). Na této informační schůzce se studenti dozvěděli, jaká jsou jejich práva a povinnosti při pobytu na území České republiky. Je to velmi užitečná věc, jelikož se zákony mohou v různých zemích lišit a pak vznikají zbytečná nedorozumění. Tento den byl zakončen příjemným posezením v jedné olomoucké restauraci nad porcí českého tradičního jídla (tzv. Czech diner). Tohle byla jedna z událostí, kterou pořádalo opět ESN a na kterou si museli studenti zakoupit lístek již v pondělí, protože byl omezený počet míst a bylo zapotřebí vše předem domluvit a objednat jídlo.

3.2.5 Víkend

Páteční den mívají studenti už volný a zařizují si věci, které nestihli v průběhu týdne. O večerní program se stará ESN, které si pro studenty připravuje tzv. Pub Crawl. Studenti jsou rozděleni do několika skupin a postupně obcházejí různé podniky ve městě. Při této, můžeme říci hře, studenti plní různé úkoly. Po návštěvě všech vybraných podniků nastává vyhlášení vítězů a poté večer pokračuje volnou zábavou. Sobotní den mají studenti volno a regenerují se po náročném týdnu. V neděli pořádá ESN výlet na Sv. Kopeček, kterého se můžou studenti zúčastnit, pokud mají zájem. Nejdříve cesta vede k bazilice na Sv. Kopečku, odkud je krásný výhled na celé město. Poté se pomalou procházkou přesouvají studenti do Radíkova. Tento výlet je záměrně naplánovaný až na samotný závěr týdne. Studenti si můžou odpočinout při procházce a povykládat si s novými lidmi, které poznali během celého týdne.⁵²

3.3 Studentská pomoc

3.3.1 ESN - Erasmus Student Network

Organizace, kterou jsem již několikrát zmiňovala ve své práci a která pomáhá s organizací orientačního týdne. Jelikož jsem součástí této organizace, mnoho informací zde čerpám z vlastní zkušenosti, pokud není uvedeno jinak.

ESN je nezisková studentská organizace působící na Univerzitě Palackého v Olomouci již od roku 2005. V celé České republice působí 18 sekcí celkem v 11 městech. Naše

⁵² program Orientačního týdne, autor neuveden, vydáno: Olomouc Univerzita Palackého, Zahraniční oddělení FF (interní materiál určený pro guidy, distribuován 6. 2. 2017) v příloze

olomoucká sekce byla založena jako čtvrtá v pořadí. Úplně první sekce v České republice se objevila v roce 1999.⁵³ Avšak jak už název napovídá, není to záležitost pouze České republiky, ale celé Evropy. Přesněji momentálně 40 zemí v Evropě, kde se nachází přes 480 sekcí, a to ještě nemusí být konečné číslo. V této organizaci se studenti, kteří působí jako dobrovolníci, snaží pomáhat mezinárodním studentům a poskytovat jim příležitosti k mezikulturnímu porozumění a seberozvoji. Vše je řízeno principem, studenti pomáhají studentům. Každý rok k nám přijíždí stovky studentů, pro které se snažíme pořádat různé akce, abychom jim zpříjemnili či ulehčili jejich pobyt tady v Olomouci.⁵⁴ Nejde však pouze o zahraniční studenty, ale i o studenty místní. Oni mají také možnost se díky ESN setkávat s lidmi z různých kultur a jazyků a rozvíjet své znalosti a dovednosti. Je ohromným přínosem, když člověk pozná postoje a názory někoho, kdo pochází z jiného prostředí a části světa. K pořádaným akcím patří výlety jak v rámci České republiky, tak i mimo ni. Nejčastěji ESN pořádá výlety do Prahy, Krakova, Budapešti či Vídně. Mimo výlety se ESN věnuje organizaci sociálních akcí, kdy je pro studenty zorganizována možnost pomoci lidem v nouzi, nebo udělat cokoli prospěšného pro společnost. V minulosti jsme za ESN pořádali akce jako je rozdávání sendvičů lidem bez domova, návštěvy zvířecího útulku, úklid ZOO, nebo také návštěvy školek a škol za účelem rozšíření mezikulturního uvědomění. Členové ESN pořádají čas od času i jednorázové odpočinkové akce jakou jsou pikniky či grilování. Úspěšné jsou

⁵³ ESN CZ. [online]. 15. 2.2017. Dostupné z: <https://www.esn-cz.cz/sections>.

⁵⁴ ESN UP. [online]. 15.2.2017. Dostupné z: <http://esn.upol.cz/>.

také výlety na lyže nebo cyklistické výlety. Mimo tyto nárazové akce, jsou pořádány i události pravidelné. Mezi ně patří národní prezentace, které se konají každý týden. Při této akci si studenti z vybraných zemí připraví prezentaci o své domovské zemi a odprezentují ji před ostatními v univerzitní aule. Studenti si také připraví ochutnávku jejich tradičního jídla. Tato akce je veřejná a mohou tedy přijít jak zahraniční studenti, tak i místní studenti, zaměstnanci univerzity či kdokoliv, kdo má zájem. Další pravidelnou akcí je Language Cafe, což je akce, která nabízí procvičování a učení se nových jazyků. Jelikož máme studenty z různých zemí světa, spektrum jazyků, které se člověk při návštěvě této akce může naučit, je velice široké. Samozřejmě zde nechybí seznamovací hry pro odbourání prvotní nervozity. Tato akce se koná jednou za dva týdny v kavárně. V týdnu, ve kterém se nekoná Language Cafe, se namísto toho koná další pravidelná akce a tou je karaoke. Mezi další pravidelné akce patří pořádání tematických večírků zaměřených na určitou zemi, oblast nebo na zrovna blížící se svátek (Středozevní večírek, Valentýnský večírek, Velikonoční večírek atp.).

Aktivity pořádané touto organizací jsou příjemným zpestřením studia, ale také zdrojem podpory. Někteří studenti jsou jediní zástupci z dané země a nemají velké možnosti se s někým seznámit, k čemuž jim právě tyto akce můžou pomoci. Tito studenti mají podobné pocity a prožívají podobné situace. Proto si mohou navzájem porozumět a vypomáhat. Převážnou dobu se nacházejí v mezikulturním prostředí a také se učí věci o různých kulturách, nejen o České republice.

3.3.2 Buddy system

Další důležitá služba, kterou ESN zprostředkovává je tzv. Buddy system. Jde o databázi našich českých studentů, kteří se dobrovolně přihlásí, že mohou vypomáhat jednomu či více zahraničním studentům. Touto registrací přislíbují, že budou pro zahraniční studenty k dispozici po celou dobu jejich pobytu, kdykoliv je student požádá o pomoc. Tzv. Buddy („kámoš“) se stává pro studenta takovým ukotvením v novém prostředí. Je to právě ten člověk, který je napadne, jakmile něco nevědí a potřebují se s někým poradit. *„Buddy je něco jako parťák nebo kamarád pro zahraničního studenta v jeho novém světě. Vyzvedne ho na nádraží, dopraví na koleje, ukáže mu nejbližší obchod s potravinami a jeho školu.“*⁵⁵Tento zdroj pomoci je velmi důležitý, protože ulehčí zahraničnímu studentovi první vstup do nového prostředí. Po dlouhé cestě je unavený, takže je rád, že sám nemusí hledat cestu k ubytování a přemýšlet, jak se na místě domluví. Kvůli jazyku jsou „budíci“, jak jsou slangově pomocníci nazýváni uvnitř organizace, dost důležití. Mohou se svým studentem zajít mimo jiné i na nutné úřady, kde převážně neumějí anglicky a pomohou jim vypsát potřebné dokumenty. Často se z těchto 2 lidí, myslím tím buddyho a zahraničního studenta, stávají přátelé nejen po dobu studia zahraničního studenta u nás.

⁵⁵ Buddy manuál, vysvětlení pojmu. s.2. [online]. 14.2.2017. Dostupné z: <http://esn.upol.cz/about-esn/bud-buddy>.

4 Výzkum

4.1 Téma výzkumu

Zahraniční pobyty, které se uskutečňují na základě mezinárodních smluv mezi mnoha univerzitami po celém světě, jsou v dnešní době již docela známá věc. Hodně lidí si může vyzkoušet, jaké to je odjet do cizí země, odlišné kultury, vyzkoušet si jiný školní systém a bydlet na nějakou dobu v jiném prostředí. Obecně je tato zkušenost považována za velmi přínosnou. Jedině to většinou silně ovlivní v rovině osobní i třeba profesní. Ale prožívání tohoto pobytu se projevuje u každého trochu odlišně. Může to být pozitivní ale i negativní zkušenost. Ve svém výzkumu jsem se zaměřila na studenty, kteří k nám přijíždí na výměnný pobyt z Japonska. Pro mě je zajímavá už jen otázka, proč si tito studenti vybírají Českou republiku jako místo svého studijního pobytu? Jak moc jsou jim na novém místě k užitku věci, co si přečtou na internetu, nebo to co někde zaslechli? Jak moc o naší zemi věděli, než sem přijeli? Čím je zajímavá? Jelikož je jejich domovská země od nás tak vzdálená, předpokládala jsem, že to pro ně zde bude hodně odlišné, a tedy že budou výrazně zažívat kulturní šok. Japonsko je ostrov a v minulosti bylo nějakou dobu izolováno a poté ovlivňováno převážně Koreou či Čínou. Celkově Asijská kultura je od té naší dost odlišná, proto se dá očekávat mnoho situací, jejichž prvky budou pro tyto studenty odlišné. Jak na ně působili místní lidé, jak jim šla komunikace atp.

4.2 Výzkumné otázky:

Hlavní výzkumnou otázku jsem položila takto: Jak se zahraniční studenti z vybraných asijských zemí vyrovnávají se svým pobytem v cizím kulturním prostředí?

Doplnila jsem ji o několik vedlejších otázek, které mi pomohly zajít více do hloubky tématu. Otázky byly následující: Proč si vybrali Českou republiku? Kde získávají oporu pro ulehčení svého pobytu? Jak jejich pobyt probíhá? Jaký je jejich návrat domů?

4.3 Motivace

K realizaci tohoto výzkumu mě přivedla touha uskutečnit výzkum s japonskou tematikou. Jelikož je však velmi obtížné dostat se do dané země a uskutečnit tam jakýkoliv výzkum, bylo pro mne složité tento typ výzkumu uskutečnit. Ale jelikož jsem členkou studentské organizace, která se stará o zahraniční studenty, rozhodla jsem se po konzultaci s vedoucím mé práce pro toto téma. Toto členství mi s výzkumem pomohlo, jelikož mám možnost se setkávat se studenty z vybraných zemí, kteří zde studují.

Díky této organizaci mám také možnost se s těmito studenty seznámit, blíže je poznat a případně si domluvit rozhovory, pokud by byli ochotni se mého výzkumu zúčastnit.

4.4 Výzkumný design

Pro svůj výzkum jsem použila případovou studii, zaměření se na určitý případ. Tedy na studenty vybraných zemí, kteří studují v České republice přesněji v Olomouci v určitém časovém období. Jde mi konkrétně o tato specifika,

a proto jsem zvolila tento design. Je potřeba se podívat na celek jako soubor částí, které mají nějaké propojení, nějaké společné prvky, a ne je zkoumat individuálně. Vedla jsem rozhovory, zúčastněné pozorování i zpracování textů, které se k tomuto tématu vztahují.

4.5 Metodologie

Výzkum probíhal v podobě formálních polostrukturovaných rozhovorů, také neformálních rozhovorů a zúčastněného pozorování. V podobě rozhovorů nejprve v průběhu června 2016 a poté i v září a v říjnu 2016. Nešlo jen o ustálené rozhovory, ale i o průběžné doptávání se na vyvstálé otázky. Také v průběhu této doby jsem prováděla občasné pozorování, když jsem měla tu možnost se s těmito studenty setkat. Mé první dva rozhovory proběhly už na přelomu února a března, jako součást předmětu, který se zabýval metodologií výzkumu. Po absolvování těchto rozhovorů jsem si uvědomila, jak dále pokračovat. Jako další zdroj dat považuji můj 45ti denní pobyt v Japonsku v průběhu léta 2016. Při svém pobytu jsem také uskutečnila další krátké rozhovory se 3 studenty, kteří se od nás vrátili domů. Při rozhovoru jsme řešili jejich návrat domů. Rozhovory byly uskutečňovány se studenty z Japonska, kteří k nám přijeli na výměnný pobyt většinou na jeden rok. Většinu těchto studentů jsem znala díky mému členství v již zmíněné organizaci, a tedy účasti na námi organizovaných akcích. A také již zmíněný Buddy system mi dost pomohl, protože jsem se stala buddym několika japonských studentek, sblížila se s nimi a otevřela si tak cestu

k různým informacím. Po seznámení s nimi jsem se s jednotlivci dohodla na pozdější setkání v kavárně či na jiném klidném místě, kde jsem s nimi prováděla rozhovory. Vybírala jsem klidná místa, abychom se dobře slyšely, a aby byl záznam na diktafon slyšitelný. Nejdříve jsem si s nimi chvíli povídala o běžných věcech, aby se cítili příjemně, a poté jsme přešly k rozhovoru. Nikdo neměl problém s nahráním rozhovoru na diktafon. Nad některými otázkami se musely déle zamýšlet, ale nemyslím si, že by jim dělalo problém mi sdělit jejich názory a zkušenosti. Po skončení rozhovoru jsem se případně doptala, zda mi nemohou doporučit někoho dalšího na rozhovor. Po uskutečnění hlavních rozhovorů jsem měla dalších pár rozhovorů s dalšími studenty, kvůli triangulaci, abych se ujistila, že jdu správným směrem.

Většina rozhovorů byla nahrávána na diktafon. Předem jsem jim řekla, k jakému účelu bude tato nahrávka použita a poprosila je o ústní souhlas před začátkem rozhovoru, který je nahrán na nahrávce. Později jsem také využila rozhovorů, které jsem zaznamenávala pouze písemnou formou, když se nejednalo o dlouhý rozhovor. Veškeré rozhovory se studenty probíhali v anglickém jazyce, případně jsem si pomohla nějakým japonským slovíčkem a sama jsem tyto rozhovory pro účely své práce přeložila.

Data jsem zpracovávala pomocí otevřeného kódování (symboly přiřazené k úsekům dat, které klasifikuje). Rozdělila jsem kódované rozhovory do jednotlivých částí, které jsem poté podle souvislostí rozdělila do odlišných souborů. Z jednotlivých souborů, tedy kategorií, jsem poté utvářela

souvislý text, na základě podobností, které se v rozhovorech vyskytovaly.⁵⁶

4.6 Vzorkování

Měla jsem 7 hlavních respondentů, se kterými jsem dělala hlubší rozhovor a dalších několik respondentů, se kterými jsem vedla ne tak široce zaměřený rozhovor nebo jsem získala nějaké informace z neformálních rozhovorů. Soustředila jsem se již na konkrétní věci a ručně rozhovor zapisovala. Jednalo se o rozhovory převážně s dívkami, ale k mým respondentům patřili i dva studenti. Jejich studijní zaměření bylo rozdílné, ale většina byla na Filozofické fakultě a několik i na Fakultě tělesné kultury. Každý z nich měl také odlišnou úroveň anglického jazyka, což občas ztěžovalo komunikaci. Někteří měli již zahraniční zkušenost, ale někteří nikoliv. Někteří byli více otevření mezinárodnímu poznání a někteří méně. Hlubší rozhovory trvaly průměrně hodinu. Některé o něco více, či méně. Ručně psané rozhovory někdy přes půl hodiny.

Měla jsem přístup ke studentům s různou délkou pobytu a také jsem každého z nich potkala v rozdílné fázi pobytu. Díky tomu jsem dostala různorodé informace v některých oblastech. Jak již jsem zmínila, některých studentů byl trochu problém s jazykovou stránkou. Většina z nich přijela s nižší úrovní anglického jazyka, která se postupem času zvyšovala, ale taky ne u každého. Záleželo na tom, jak často přicházeli do styku

⁵⁶ HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Portál, 2016.

s ostatními zahraničními studenty a jakou měli snahu si své jazykové dovednosti zlepšit.

Charakteristika respondentů:

R1 – studentka Gakushuin Women's College; věk: 21; zaměření studia v Japonsku - Mezinárodní rozvoj; zaměření studia v ČR – hodiny angličtiny a češtiny; délka pobytu: 1 rok; zázemí: otec – pracovník ve společnosti, matka – učitelka ve školce.

M1 – studentka Utsunomiya University; věk: 21; zaměření studia v Japonsku – Liberální umění; zaměření studia v ČR: Evropská historie, angličtina; délka pobytu: 1 rok; zázemí: otec – podnikatel, matka – provozuje soukromou školku.

A – studentka Nippon Sport Science University; věk: 22; zaměření studia: Sporty pro postižené a kineziologie; délka pobytu: 1rok; zázemí: otec – pracovník v kanceláři (infrastruktura), matka – učitelka ve školce.

S – studentka Kyoto Sangyo University; věk: 20; zaměření studia: angličtina; délka pobytu: 1 rok, zázemí: otec – podnikatel, babička – v domácnosti.

F – student Nippon Sport Science University; věk: 23; zaměření studia: sporty pro postižené; délka pobytu: 1 rok; zázemí: otec - pobřežní stráž, matka – v domácnosti.

H1 – student Utsunomiya University; věk:22; zaměření studia v Japonsku – Zemědělská biologie; zaměření studia v ČR: Evropská historie, čeština; délka pobytu: 1 rok; zázemí: otec i matka: státní zaměstnanci.

Y – studentka Kyoto Sangyo University; věk: 21; zaměření studia: angličtina; délka pobytu: 1 rok; zázemí: otec – podnikatel.

Mo – soukromá učitelka japonštiny v Olomouci; zázemí: rodiče vlastní firmu.

Sa – studentka Aichi Shukutoku University; věk: 20; zaměření studia: neznámo, délka pobytu: půl roku.

Ma – studentka Aichi Shukutoku University; věk: 21; zaměření studia: neznámo, délka pobytu: 1 rok.

Ri – studentka Kyoto Sangyo University; věk: 21, zaměření studia: neznámo, délka pobytu: 1 rok; nábožensky založená.

E – studentka Gakushuin Women's College; věk: 22; zaměření studia v Japonsku – Marketing a angličtina; zaměření studia v ČR – angličtina, čeština; délka pobytu: 1 rok; zázemí: otec – podnikatel, matka – kadeřnice.

4.7 Sběr dat

První rozhovory k mé práci jsem uskutečnila již jako součást univerzitního předmětu, který se zabýval metodologií výzkumu. Když jsem uskutečňovala tyto dva rozhovory, ještě jsem si vůbec nebyla jistá směrem, kterým povedu svou práci. Ale díky těmto rozhovorům jsem si vyzkoušela, jak by můj výzkum mohl vypadat, a získala jsem se data, která mi pomohla s přípravou na následující rozhovory. Jak už jsem zmínila, občas byl problém s komunikací u některých respondentů, kteří neuměli moc dobře anglicky. U nich jsem se snažila najít některá slova v japonštině, abychom si navzájem

rozuměli. Ale podobná věc nastává ve všech rozhovorech, jelikož angličtina není rodným jazykem ani pro mě ani pro narátory. Proto není zcela jisté, že v tomto jazyce dokázali vysvětlit věci tak, jak by chtěli a že já jsem správně pochopila, co tím mysleli. Samozřejmě jsem se jich doptávala, zda jsem je správně pochopila a řekla jim, jak to chápu. Proto si myslím, že ten jazyk nakonec nebyl takový problém.

5 Analýza dat

5.1 Proč Česká republika Před výjezdem do zahraničí má student možnost si vybrat jednu z destinací z nabídky jeho univerzity. Z pohledu Japonska se nabízí mnoho okolních perspektivních zemí. Také z mého výzkumu vyplývá, že mezi Japonci je velmi populární destinací USA. „USA je vždycky jako ideální země pro Japonce.“... „ale proč bychom měli limitovat naše rozhodnutí pouze na dvě hlavní země? USA a Anglii? Chtěla jsem tento výběr přeskočit.“ (Rozhovor M1)

Japonci mají velký zájem o dění v Americe a zajímají se o studium v zemi, kde se mohou nepřetržitě učit od rodilých mluvčích. Z mé osobní zkušenosti vím, že Česká republika není v Japonsku moc známá. Je pravda, že je mnoho lidí, kteří vědí o její existenci, ale znají ji stále jako Československo. A kromě toho, že vědí, že existuje, tak pár z nich ještě má znalost o tom, že máme dobré pivo a někteří se specifickými zájmy znají naše hudební skladatele jako Dvořáka a Smetanu, případně ještě postavu Krtečka. Ale sami respondenti přiznali, že o naší zemi před příjezdem skoro nic nevěděli, a jejich kamarádi se jich ptali, kam že to vlastně jedou.

Nejdříve chci zmínit větu jedné z mých respondentek, proč vůbec chtěla vyjet do zahraničí: „*Nejdříve jsem si pomyslela, že chci jet do zahraničí, kvůli své budoucnosti. Pokud bych byla jen v Japonsku, tak je má perspektiva velmi limitována, protože Japonsko je ostrov. Pomyslela jsem si, že nevím, jak ostatní kultury přemýšlí o japonské kultuře a lidech, tak proč ne?*“ (rozhovor M1)

Na otázku, zda věděli něco o České republice před příjezdem, jsem slyšela tyto odpovědi: „*Jen jsem slyšel, že Češi hodně pijí.*“ (rozhovor F) „*Ne moc, nemáme moc informací o České republice.*“ (rozhovor H1) „*Mí rodiče taky věděli, že existuje Česká republika, ale mysleli si, že je to Československo. Tak jsem řekla, ne, ne, ne je to Česká republika.*“ (rozhovor Y)

Tak jaké jsou tedy důvody pro to, aby si vybrali naši, pro ně ne tolik známou, zemi? Tito studenti mají na výběr nejen z asijských zemí, ale také třeba Brazílii, Austrálii, USA, Německo, Francii atp. Záleží, z jaké univerzity vyjíždí. Pro výběr České republiky místo těchto lákavých nabídek má každý své vysvětlení. Většina udává důvod, že chtěli do Evropy, protože mohou hodně cestovat. I třeba s ohledem na sport mohou v Evropě navštívit sportovní akce ve Francii atp. „*Evropa je mnoho států blízko sebe, tak jsem si vybrala Českou republiku.*“ (rozhovor A) Ale jsou tu i jiné názory:

„*Obvykle výměnní studenti chtějí cestovat po Evropě. Ne po Česku, a možná je to dobrá příležitost, ale já jsem trochu smutný, protože v Česku je mnoho zajímavých míst jako Český Krumlov, Karlovy Vary, je to známé ale Český Ráj, příroda. Ale oni obvykle necestují na taková místa, tak já jsem chtěl a užil jsem si návštěvy českých měst.*“ (H1)

To se tedy dostáváme k výběru Evropy, ale proč specificky ČR? Pro některé byla Česká republika jedinou

volbou v Evropě, takže měli jasno. Ale ostatní, kteří měli na výběr více zemí Evropy, váhali kvůli jinému prvku. A tímto prvkem je jazyk. Pokud měli studenti na výběr Itálii, Francii, Španělsko nebo podobnou zemi, předpokládalo se, že před příjezdem budou znát místní jazyk. A jako jedna z mála Česká republika žádné takové kritérium nemá, ačkoliv to potom po jazykové stránce pro studenty není jednoduché, jak popíší níže. *„Na výběr bylo Německo, Francie a tato země. Abych mohla jet do Německa, musím mít německé znalosti, a to jsem neměla a do Francie samozřejmě francouzština, což jsem neuměla. Takže Česká republika, znělo to dobře a neměla jsem ponětí o české kultuře.“* (rozhovor M1)

Někteří měli i rozdílný důvod a tím byl obor studia, který byl podobný na jejich univerzitě, a nejlepší volba mezi ostatními zeměmi. Dalším důvodem bylo to, že v minulosti potkali nějakého Čecha, od kterého dostali doporučení.

Provedla jsem průběžná pozorování na různých akcích, kde jsem je mohla potkat. Je ale pravda, že japonští studenti nechodí často na večírky, jaké se pořádají u nás. Většina z nich nemá ráda kluby a bary co tady máme. Nejsou zvyklí tancovat a pít alkohol. Navštěvují spíše klidnější akce, kde si mohou popovídat, dozvědět se nové věci, případně si zajít někam na jídlo.

5.2 Adaptace

Je zde pár faktorů, které studentům komplikovaly adaptaci na cizí kulturní prostředí. Hlavním faktorem je jazyk.

5.2.1 Jazyk

Studenti, co k nám přijíždějí z Japonska, mají většinou problém se domluvit i v angličtině, natož v češtině. Jelikož v České republice není úplně samozřejmé, že člověk, kterého potkají, dokáže mluvit anglicky, není pro ně vždy lehké požádat někoho o pomoc, pokud je to potřeba. I v kavárnách a restauracích je menu většinou v českém jazyce, takže s tím mají studenti problémy. Proto se mnoho z nich učí aspoň základní slovní zásobu z českého jazyka, aby byli schopni si objednat jídlo a pití v restauraci. Některé základy se naučí už při orientačním týdnu, ale je lepší tyto znalosti rozvíjet, protože během 3 lekcí v prvním týdnu se toho moc nestihne. Také zajít si na nějaký úřad je pro ně stresující, neboť většina zaměstnanců úřadů nehovoří anglicky. Proto studenti musí používat slovník, nebo požádat českého kamaráda, aby je tam doprovodil. *„Velký problém je také čeština, moje angličtina není dobrá a moje čeština je ještě horší. Nerozumím konverzaci, o čem si lidé povídají. Je to nemožné, i když jsem se snažil studovat rok. Je to pouze rok.“* (rozhovor H1) *„Používám internet a slovník, pošta je tak strašidelná.“* (rozhovor A)

„Jednou jsem šel na poštu a úřednice byla našťvaná, já jsem nevěděla proč, neuměla anglicky.“ (rozhovor F) *„Na poště je velmi důležité umět jazyk. Chtěla jsem poslat balík do Japonska, a musela jsem použít gesta a pár slov jako: Do Japonska, abych se s nimi domluvila.“* (rozhovor R1) *„Myslím, že úředníci na poště neumějí vůbec anglicky, tak jsem se pokusila zeptat na tuto otázku ostatních zákazníků, kteří byli na poště, ale nikdo neuměl anglicky. Tak jsem šla zpět na koleje a zeptala se kamarádky, jak to mám vysvětlit.“* (rozhovor M1)

Podle mě je tato situace docela problematická. Jak už jsem zmínila výše, pro tyto situace je zde Buddy system. Přiřazený kamarád se studentem zajde na poštu a případně další úřady, pokud je to potřeba. Ale pokud by zde nebyli tito dobrovolní studenti, tak zahraniční návštěvníci mnohdy nezvládnou v této situaci komunikovat. Bylo mi řečeno, že úřední jazyk České republiky je čeština, a proto úředníci nejsou povinni ovládat anglický jazyk. Ale myslím si, že by na oddělení měl být třeba jen jeden člověk, co se anglicky aspoň trochu domluví. Hlavně pokud jde o Cizineckou policii, kde se střet s cizinci předpokládá.

Stejný případ nastává na studentských kolejích. Dalo by se předpokládat, že téměř na všech kolejích se ubytovávají zahraniční studenti, tak personál bude vybaven minimálně základními potřebnými znalostmi pro dorozumění se se studenty. Ale bohužel často se setkávám s tím, že personál cizincům nerozumí, a proto se zde studenti necítí dobře. Bez další pomoci by měli problém již první den s ubytováním.

„Pokud lidem nerozumím, tak to prostě nechám být a odejdu. Třeba na kolejích je jedna žena, která na mě pořád mluví česky. Když jsem jí řekla, že nerozumím česky, tak řekla já taky. Co je to za chování? Tak jsem prostě odešla. Takže když má službu ona, tak i když si potřebuju na recepci něco půjčit, tak to radši nechám na další den, kdy tam bude někdo jiný. Tuhle ženu nesnáším.“ (rozhovor S)

Najdou se i studenti, co se odmítají místní jazyk naučit, ale většinou proto, že mají jiné zájmy a výuka jazyka by bylo něco navíc. Snaží se vystačit si s angličtinou, protože češtinu už by jinde nepoužili. Většina studentů se učí jen základy nutné pro přežití, ale najdou se i tací, kteří se snaží naučit z českého

jazyka co nejvíce. I když vědí, že do budoucna jim to nebude moc užitečné. Dokud jsou tady, vědí, že se to naučit musí. „Myslím si, že dobrým způsobem, jak pochopit českou kulturu je naučit se jazyk. Pokud se naučím český jazyk, tak se mohu dozvědět více informací. Obzvláště v oblasti mého studia. Studuji o venkovských oblastech, a články o těchto místech jsou většinou v českém jazyce. Proto je pro mě nezbytné znát tento jazyk, ale víš, že moje úroveň...(není moc dobrá).“ (rozhovor H1) I když si tento student myslel, že jeho čeština není moc dobrá, ve skutečnosti byl dost schopný, studoval češtinu rok a jako jediný z mých respondentů se opravdu snažil ji trénovat a používat. Ale když už se rozhodne v některých situacích použít češtinu, většina lidí to nečeká a stejně se snaží mluvit anglicky. „Na recepci některých hotelů, když cestuju...jsou lidé milí a chtějí procvičit svou angličtinu, ale já si chci procvičit svou češtinu. Nejdříve to bylo v pořádku, ale pozdravil jsem je: Dobrý den. Tím jsem prokázal snahu mluvit česky, ale oni mi začali odpovídat anglicky. Ale má výslovnost asi není dobrá, proto mi nerozuměli.“ (rozhovor H1)

Studenti si zde zlepšují své schopnosti v anglickém jazyce. Jelikož je to skoro jediný způsob, jak se u nás domluvit a také jak komunikovat s ostatními zahraničními studenty. „Nejdříve, když jsem sem přijela, cítila jsem, že moje angličtina je hodně špatná. Teď, aspoň si myslím, že moje angličtina se zlepšuje.“ (rozhovor M1) I když je pro ně občas obtížné se domluvit, tak nakonec to vždycky nějak jde. „Ale většina Čechů je velmi milá, anebo se snaží používat gesta, takže je to většinou ok.“ (rozhovor F) A pokud jde o něco důležitého, jsou zde lidé, kteří jim s komunikací pomohou. Jedná se, jak o již zmíněné buddy studenty, tak také o studenty z katedry

asijských studií, kteří jim rádi pomohou. Tito studenti jsou většinu povoláni výše zmíněným učitelem, který pro japonské studenty vybere vhodnou pomoc. Někteří studenti nevěděli o pomoci ESN, a proto si nechali pomoci od tohoto učitele. Jedná se také o studenty, kteří neměli dobrou angličtinu, proto pro ně bylo jednodušší komunikovat s někým, kdo umí japonsky.

Jako poslední v této podkapitole chci uvést prohlášení jednoho studenta, které přesně odpovídá symptomu, který definoval Oberg. *„Chybí mi prostředí, kde mohu mluvit japonsky, kde mohu perfektně rozumět.“* (rozhovor H)

5.2.2 Odlišnosti mezi našimi zeměmi

Hlavní fakt, který byl zmiňován, je ten, že Japonsko je strašně uspěchané. Všichni připustili, že doma nemají skoro žádný volný čas. Tohle je pro ně nejvýznamnější rozdíl mezi pobytem doma a pobytem v zahraničí. V Japonsku je na ně vyvíjen tlak, aby neplýtvali svým časem. Musejí chodit do školy, v souvislosti se školou navštěvovat zájmové kluby, a přitom ještě mít brigádu. *„Myslím si, že Japonsko je moc stresu, takže nechci jet zpět.“* Smích (rozhovor A) *„Vlastně jsem si zde uvědomila, že nemám ráda Japonce (haha). Nemám ráda japonské tatema⁵⁷, ale musím to používat v práci nebo ve škole.“* ... *„Přemýšlím o tom, že bych se před ukončením školy přestěhovala do zahraničí.“* ... *„Myslím si, že Japonsko je tak rušné, lidé pořád musí pracovat, nebo studovat.“* (rozhovor Y) *„Když jsem sem přijela,*

⁵⁷ sociálně kontrolované projevy či postoje, společenská maska, používáno v kontaktu s lidmi, kteří nám nejsou blízcí. (přednáška kurzu Současná japonská společnost, Barbora Dohnálková 2015)

mám dost času něco dělat, užít si výlety a potkávat své přátele a občas studovat. Líbí se mi tento život.“ (rozhovor R1) „Japonsko je tak rušné, ČR je poklidná/pohodlná.“ (rozhovor F)

Jelikož jsou doma velmi vytížení, je pro ně normální, že spí velice málo, třeba jen 5 hodin denně, někdy i méně. *„Mám zde více času na spánek. Obvykle spím jen asi 4 až 5 hodin každý den v Japonsku.“ (rozhovor S)*

Měla jsem rozhovor i s jednou slečnou, která se po svém ročním zahraničním pobytu do České republiky přestěhovala. A důvodem bylo právě pracovní prostředí a vyvíjený tlak na pracovní nasazení, ve kterém se necítila dobře. Dalším důvodem byla komplikovanost vztahů mezi lidmi v japonské společnosti. Podle ní mají Japonci kolem vztahů s ostatními komplikované myšlení. Musejí si dávat pozor nato, jak se chovají, když jsou ve stavu utváření nového přátelského vztahu. Tato slečna, jak jsem zmínila, zde absolvovala studijní pobyt, poté se vrátila domů. Po půl roce práce ve firmě v Japonsku se rozhodla změnit své místo pobytu a po nějaké době se jí zde povedlo založit živnost na výuku japonštiny. Tato slečna zde také působí jako částečná pomoc pro nově příchozí zahraniční studenty.⁵⁸

Když byla zmíněna komunikace, tak obdobný názor mi udala další studentka. Říkala, že Evropani jsou velmi otevření v komunikaci. Ona jako Japonka měla ze začátku problém se přizpůsobit, protože je zvyklá na ne tak otevřenou komunikaci a na utváření vztahů pomalu a postupně. *„Věděla jsem, že lidé ze západu mají jasnější vyjadřování a více agresivní než my z východní Asie. Ale ve skutečnosti to bylo ještě silnější, než jsem*

⁵⁸ Rozhovor Mo

čekala.“...“ *Já jako Japonka mohu komunikovat aktivně se svou rodinou nebo přáteli, kteří jsou mi blízcí, ale nemohu se tak chovat k člověku, kterého jsem potkala poprvé, nebo kdo mi není blízký.*“ (rozhovor Ma) Tento rozhovor byl veden na začátku jejího pobytu a v průběhu se tato slečna seznámila s mnoha zahraničními studenty a na tento způsob komunikace si zvykla. Ale myslím si, že je tato věc i aspektem jejího charakteru, protože to, že není moc průbojná, se nezměnilo.

Další rozdíl ve zvyklostech byl například při návštěvě obchodu, nejen že jsou Japonci zvyklí mít pouze čerstvé jídlo, nestane se, že by se v obchodě našlo něco prošlého, nebo že by zelenina vypadala nevzhledně. Také přístup zaměstnanců se liší.

„Byla jsem překvapená chováním personálu k zákazníkům. Japonsko má kulturu, která se nazývá Omotenashi. V Japonsku nedostáváme žádné spropitné od zákazníků, ale snažíme se být na ně milí a usmívat se co nejvíce, ať už je ta práce jakkoliv těžká. Například prodavačky, které pracují v supermarketech v Olomouci, se na nás neusmívají.“ (rozhovor A)

S ohledem na tvrzení o zaneprázdněnosti lidí se objevilo i související tvrzení, že Japonsko je hlučné a na druhou stranu u nás je to krásné a poklidné. Také zmínky o estetické stránce, jako že máme hodně paneláků, starých budov, krásné kostely, přírodu. Některé budovy je až překvapily. *„Ubytovací budovy jsou velice komunistického stylu, cítím, že jsou velmi jednoduché a bez dekorací.“...“Nejdříve jsem byla trochu zmatená těmi rozdíly mezi českou a japonskou kulturou.“* (rozhovor M1)

Jsou zde rozdílné přepravní prostředky. Z vlastní zkušenosti vím, že v Japonsku se skoro nepoužívá tramvaj, také

kvůli rušné dopravě hodně využívají kola. Taktéž mají v Japonsku jiný systém v hromadné dopravě. Nemají žádné revizory jako my. Při použití vlaku či metra si cestující koupí lístek většinou v automatu, nebo si pořídí jednu z cestovních karet, která se dá nabít penězi a používat při dopravě. Koupený lístek či kartu použije při průchodu na nástupiště, kde vybraný předmětem projde kontrolou automatu. Lístky se vždy po absolvování cesty odevzdávají, ve venkovských oblastech je to průvodčí, který si jej od vás vezme a ve městech opět automat.

Další rozdíly můžeme najít v univerzitním systému. Hlavní zmínkou byl způsob výuky v některých kurzech. V Japonsku nejsou časté hodiny, které jsou založeny na diskuzi, či prezentování referátu či svého názoru. V Japonsku jsou podle nich převážně hodiny přednáškového typu, kdy učitel mluví a studenti si zaznamenávají poznámky. Proto jim zprvu dělalo podílení se na hodinách tohoto typu problém. Styděli se, nebyli zvyklí se nějak vyjadřovat k tématu, také vyjadřovat se v cizím jazyce není jednoduché, pokud se v něm necítí jistě. *„Můžeme něco říct bez toho, abychom museli zvednout ruku. Můžeme něco říct a prostě se zeptat na svou otázku. V Japonsku, aspoň pro mě, bylo obtížné zvednout ruku, podívala jsem se na ostatní a řekla si, tak teda později.“* (rozhovor M1) Nešlo o to, že by učitelé byli přísní a studenti nemohli klást otázky, ale spíše se ostýchají před svými spolužáky. Uvádí, že tato uvolněnější atmosféra je dobrým bodem nejen v České republice, ale v celé Evropě.

Rozdíl je i v trávení jejich času, u nás studenti často zajdou do baru dát si skleničku, nebo si zatancovat. Tohle ale v Japonsku není tak časté, bary jsou spíše pro pracující lidi,

dospělé. Také je obava z toho, že bary navštěvují členové Yakuzi (japonské „mafie“). A s tím souvisí další rozdílné kulturní pojetí, a to je tetování. Zatímco u nás je tetování docela běžné, každý si ho může nechat vytvořit, tak pro Japonce má velmi specifický význam. V Japonku je tetování symbolem Yakuzi, tedy že daný člověk patří k japonské „mafii“. Toto specifikum značí pro většinu lidí nebezpečí. *„Bar v Japonku je nebezpečnější než tady, je tam hodně japonských gangů... vážně si myslím, že mnoho lidí tady má tetování a v Japonku to není běžný styl. Pouze Yakuza je má... Ale teď si myslím, že je to tak cool.“* (rozhovor M1)

Mezi další zmíněné rozdíly patří třeba finanční stránka, a to že Japonsko je hodně drahá země. Dále se jedna studentka podělila o zážitek ze sauny. V Japonku jsou známé Onseny (horké lázně), které jsou ale striktně odděleny na základě pohlaví. Proto bylo pro slečnu překvapivé, že u nás je sauna pro obě pohlaví společná, a byla z toho nervózní. Podobně překvapení byli někteří studenti z toho, jak moc mají Češi rádi alkohol a nemají problém pít i ve všední den ráno, což je v Japonku nemyslitelné podle nich. Také ve stravě najdeme rozdíl, všichni respondenti uvedli, že naše jídlo je pro ně těžké na žaludek a že si museli zvyknout. A jako poslední příklad mohu uvést, že některým zde chybí „Convenient stores“, obchody se smíšeným zbožím, kterých je v Japonku strašně moc.

5.2.3 Špatné zkušenosti

Jako první bych zmínila fakt, že dvěma studentům při jejich pobytu bylo něco odcizeno. Jednomu mobilní telefon

a druhé studentce peněženka. Není to úplně součástí kulturního šoku, ale je pravda, že v Japonsku si na své věci nemusí dávat zvláštní pozor. Je normální, že lidé spí ve vlaku a nebojí se, že je někdo okrade. *„Udělalí jsme si rezervaci na místa ve vlaku už v Japonsku přes internet. Ale nějaká rodina seděla na našich místech. I přesto tam bylo napsáno, že tato místa jsou již obsazená. Ale i když jsme jim to vysvětlili, stále tam seděli. Ta rodina nezaplatila první třídu a chovali se k nám chladně. Takže jsme byly překvapené. Ale samozřejmě vím, že v České republice je mnoho milých lidí.“* (rozhovor A) Tahle slečna to vzala dobře, ale v jiném rozhovoru špatná zkušenost studentky více ovlivnila. Její fáze okouzlení novou kulturou byla velmi krátká. *„Bylo to příšerné, byla jsem vděčná, že jsem později potkala někoho, kdo mluví dobře japonsky. Měly jsme bydlet na Neředíně, ale ten den nás vyhodili. Na cestu tam jsme použili taxi a potom jsem si ještě musela koupit lístek na tramvaj, abych se dostala zpět. Takže jsem v té chvíli dost nesnášela české lidi.“* (rozhovor Y) *„Občas lidé nejsou milí k cizincům z Asie. Například když jsme s R čekaly na vlak v Praze na nádraží, tak na nás někdo hodil odpadky a smáli se.“* (rozhovor Y)

5.3 Sociální síť

Jak jsem se zmiňovala dříve, rozhodla jsem se na svůj výzkum aplikovat teorii od Stephena Bochnera. Jeho rozdělení okolních aktérů, tedy návštěvníkových přátel, na 3 skupiny odpovídá mému výzkumu. Avšak pro svůj výzkum bych si dovolila rozdělit tyto aktéry do 4 skupin. Rozhodla jsem se tak, jelikož se mi zde místní lidé rozdělují do dvou kategorií, kvůli znalosti jazyka. Pro můj výzkum to tedy budou:

- 1) Lidé ze stejné země (co-nationals)
- 2) Lidé z hostitelské země – neznají japonského jazyka či kultury (host nationals 1)
- 3) Lidé z hostitelské země – studenti japonské filologie (host nationals 2)
- 4) Ostatní zahraniční studenti (multi-national)

První skupina je podle Bochnera ⁵⁹ pro studenta podpůrnou jednotkou. Díky nim se může na chvíli cítit jako doma. Hlavní je, že si s nimi může popovídat v rodném jazyce a perfektně si rozumí. „*Obvykle chodívám ven s A a H.*“ (rozhovor F) „*Ano obzvláště R (potkávám často), třikrát jsme spolu cestovaly a obvykle spolu jdeme na oběd nebo na kávu a s ostatními dívkami mám nějaké společné hodiny jako hodinu češtiny nebo angličtiny...Pro mě je mnohem jednodušší komunikovat s Japonci, ale není to tak zajímavé, protože je to obvyklé.*“ (rozhovor Y) Také umiňovaná slečna Mo, která se k nám přestěhovala, se s japonskými studenty často setkává, asi jednou týdně. Ráda s nimi tráví čas a také ho vyhledává, protože si mohou popovídat v rodném jazyce a mají podobný způsob myšlení a lépe si porozumí. Každý semestr se seznamuje s nově příchozími studenty. Je to výhodné i pro ně, jelikož jim může snadno pomoci s některými věcmi, které potřebují zařídit. S ní se lehce domluví a ona jim může i tlumočit. „*Vlastně to není stejné (mluvit s jinými cizinci a Japonci). Protože problém je jazyk, protože neumím mluvit anglicky tak plynule, takže musím jazyk zvažovat. Občas je to unavující, ale je to v pořádku.*“ (rozhovor R1)

⁵⁹ BOCHNER, S., McLeod, B. M. and Lin, A.: Friendship patterns of overseas students: A functional model. *International Journal of Psychology*, 1977.

Ale je tady také důvod, proč se někteří japonští studenti spolu nepotkávají. Měli totiž mezi sebou nějaké neshody, proto se někteří Japonci raději setkávají se studenty japonštiny nežli s Japonci, a přece mohou mluvit japonsky a nebát se o svou angličtinu.

„Je to problém, že japonští studenti se semnou nechtějí setkávat.“ (rozhovor H1) „Snažím se to nedělat (setkávat se s ostatními Japonci). Měla jsem problém se dvěma dívkami a nemám je ráda, protože jsou pořád spolu. Protože tohle můžu dělat i v Japonsku.“ (rozhovor S)

Někdy se taky stane, že i když jsou ostatní studenti ze stejné země, tak jsou z různých regionů a to způsobí, že si prostě nerozumí. Nakonec to nejsou tak stejní lidé, jak by se navenek zdálo. *„Ale možná život v Japonsku je větší zábava, protože v Japonsku je tolik milých lidí. Myslím si, že dívky, co jsou tady, jsou trochu jiné než dívky z mé univerzity. Jsou vážně roztomilé, je s nimi legrace, ale na mé univerzitě moji kamarádi jsou více konzervativní, jsou přirození, opravdu japonský styl. Tady dívky jsou trochu odlišné od mých přátel doma, takže jsem z nich byla trochu zmatená. První měsíc, co jsem sem přijela, jsem plakala každý den.“ (rozhovor M1)* Zde by se dala aplikovat Obergova druhá fáze kulturního šoku. Rozčarování, kdy si student všímá všech těch odlišných věcí, a je zmatený. Z tohoto tvrzení by se dalo říci, že slečna nereaguje negativně pouze na lidi z nové země, ale stejný kulturní šok má i z lidí ze stejné země. Protože se chovají také odlišně od toho, jak je zvyklá, a tudíž jí neposkytují takové zázemí, které by potřebovala.

Druhou skupinu tvoří obvyklí obyvatelé hostitelské země, kteří nemají velké znalosti o japonské kultuře či jazyku. Tuto skupinu tvoří převážně členové studentské organizace ESN, které mohou studenti potkat na akcích pořádaných pro zahraniční studenty. A také ostatní čeští studenti, se kterými sdílí vyučování.

„Měla jsem buddyho, Pavla předtím mi hodně pomohl, když jsem byla v Japonsku, poslal mi mnoho instrukcí o České republice, co potřebuji přivést atd. ... a to bylo velice užitečné a přišel na nádraží mě vyzvednout, když jsem přijela.“ (rozhovor Y) *„Patřím do klubu stolního tenisu v Olomouci, takže se musím účastnit soutěží a jezdit na různá místa.“* (rozhovor F) *„Obzvláště jsem chtěla používat angličtinu a chtěla jsem poznat lidi, se kterými jsem nikdy nemluvila, jako jsi ty nebo ostatní členové ESN.“* (rozhovor M1) *„Potkávám Čechy, některé na katedře angličtiny, na hodinách angličtiny a potom můžeme jít spolu ven, je to dobré, mluví anglicky velmi dobře, takže se s nimi mohu učit.“* (rozhovor Y) *„S Japonci se mohu bavit doma, takže se snažím chodit ven s Čechy nebo se studenty z Erasmu.“* (rozhovor S) Ale někteří se radši baví se studenty japonštiny než s ostatními Čechy, protože ti podle nich mají trochu jiné chování.

Tím se dostávám ke třetí skupině, a tedy ke studentům japonské filologie. Tito studenti se se studenty z Japonska rádi setkávají, aby si procvičili japonštinu a celkově interakci s obyvateli země, na kterou zaměřili celé své studium. Na druhou stranu i pro Japonské studenty je to výhodné, protože si s nimi rozumí mnohem lépe než s někým, s kým musí hovořit anglicky a také jim trochu vytváří známější

prostředí tím, že se chovají tak, jak by se v Japonské společnosti mělo. Učitel, kterého jsem zmínila výše, měl právě tuto myšlenku, a proto pro japonské studenty sháněl pomocníky mezi studenty japonské filologie. „Protože neumíme mluvit anglicky, tak asi si myslela, že dobří studenti japonštiny nám pomohou.“ (rozhovor A) „Mám jednoho českého kamaráda, který bydlí blízko mých kolejí a s kterým jsme si hodně blízcí, protože se často setkáváme. Hodně mi pomáhá. Studoval rok v Japonsku, vrátil se na konci září a já jsem ho potkala až v České republice.“ (rozhovor S) Ale ne všem tohle vyhovuje, protože oni si chtějí procvičit a rozvíjet angličtinu, proto tady jsou. Chtějí se rozvíjet, prozkoumávat nové kultury. Ne se pořád jen bavit v rodném jazyce. „Než jsem sem přijela, mluvila jsem s hodně kamarády z České republiky, z této univerzity. Musela jsem s nimi mluvit japonsky, protože semnou chtěli mluvit japonsky.“ (rozhovor M1) „Je to trochu divný pocit pro nás, ale je to zajímavé, protože oni mluví japonsky velmi dobře a je jednoduché s nimi komunikovat. Ale občas chceme mluvit anglicky a oni na nás mluví japonsky. Je to boj (haha), ale je to tak hezké, že znají japonskou kulturu tak dobře, jako například tattemae nebo tak něco.“ (rozhovor Y) „Někteří Češi z katedry japonské filologie mají podobný charakter jako Japonci, protože se učí japonštinu a učí se o japonské kultuře, historii a vše o Japonsku. Jejich charakter je nějak stejný jako ten japonský, jako opravdových Japonců a já nemám ráda charakter Japonců. Čímž myslím to, že jsou všichni stejní, neřeknou svůj názor často, ale mluví za zády toho člověka. A jsou tak nějak přilepení, jakože pořád mluví o minulosti, že někdo udělal něco před deseti lety, a proto ho nemá rád, něco takového. Nesnaží se na minulost zapomenout a pořád se usmívají, a to je otravné. Pokud to myslí dobře, tak je to v pořádku,

ale oni se pořád snaží nedělat velké problémy, a proto se před člověkem usmívají, ale pravdu řeknou za jeho zády. Nemám ráda tento charakter a někteří Češi z katedry japonštiny jsou takoví, ne někteří, ale jeden kluk je takový.“ (rozhovor S)

Také pro ně studenti japonštiny pořádají některé akce, na kterých se společně setkávají. Pořádají párkrát Nomikai (setkání za účelem pití alkoholu a povídání), kde se sejdou primárně studenti japonštiny všech ročníků a pár studentů z Japonska. Podobnou akcí je taky Očakai, což je podobné setkání, ale tohle probíhá v čajovně. Tato setkání probíhají dvakrát týdně, ale nepravidelně už po dobu 7 let. Není to nijak řízená akce, přijde, kdo chce, někdo občas přivede nějakého japonského kamaráda. Občas je těžké se s nějakými Japonci seznámit, tak se setkají třeba jen studenti japonštiny. Japonce do této skupiny často přivádí někdo, kdo byl na pobytu v Japonsku a tam se s někým setkal.⁶⁰ *„Snažím se chodit na každý nomikai a očakai, ale většinou jsou tam stejní lidé. Kuba mě tam pozval, znám ho z Japonska.“ (rozhovor H1) „Občas jdu na Očakai, sejít se s českými studenty z katedry japonštiny.“ (rozhovor R1)*

Poslední skupinu tvoří ostatní zahraniční studenti. Podle Bochnera⁶¹ je tato skupinka hlavně k účelu zábavy, což je pravda, ale také dává příležitost k učení a poznání nových kultur. *„Mám dobré Erasmus studenty na fakultě tělesné kultury, takže je často potkávám.“ (rozhovor F)* Slečna Mo říká, že japonští studenti moc nechodí na akce se studenty Erasmusu, protože mají

⁶⁰ Rozhovor s pořadatelem Očakai na jedno z těchto setkání. 14. 12. 2016.

⁶¹ BOCHNER, S., McLeod, B. M. and Lin, A.: Friendship patterns of overseas students: A functional model. *International Journal of Psychology*, 1977.

jiné zvyky a kulturu. Jsou tací, kteří se s nimi nesetkávají kvůli jazyku. „*Ne, nepotkávám je, protože mám problém s angličtinou.*“ (rozhovor H1) Ale podle mě to myslela tak, že japonští studenti nejsou zvyklí navštěvovat večírky, tancovat a pít, což je pro Erasmus studenty stereotypně nejběžnější činnost. Ale není pravda, že by se s nimi nestýkali. Naopak jsou to někteří, kteří jsou zde hlavně proto, aby poznali lidi z jiného prostředí. „*Momentálně asi trávím svůj čas hlavně s Erasmus studenty. Ted' je pro mě větší zábava trávit čas s nimi. Ted' si opravdu myslím, že když si chci najít takové přátele, jít na večírek je dobrý způsob, jak poznat hodně lidí a mít přátele. Je to vážně zábava. To, co potřebuju, je mluvit s co nejvíce lidmi. Je tak možné, abych poznala odlišné zázemí, jako od Erasmus studentů. Je tady tolik Španělů, Francouzů, Švédky a ty nemají zájem o Japonsko, a to mě velice fascinovalo. Sice je to nezajímá, ale občas se na něco zeptají o japonské kultuře, je to velice zajímavé. A ony rády tancují, rády chodí na večírky a jejich zájmy jsou velmi odlišné a já opravdu chci trávit svůj čas s nimi, co nejvíce to jde. A když o tom přemýšlím tak je to proto, abych si zlepšila angličtinu a absorbovala znalosti nejen o české kultuře, ale také evropské kultuře.*“ (rozhovor M1) „*S Erasmus studenty můžeme mluvit v angličtině a taky se naučit nějaký jiný jazyk a mluvit spolu o nové kultuře a společnosti, takže pro mě je to lepší. Než mluvit s Japonci.*“ (rozhovor Y) Každý z těchto zahraničních studentů má trochu jiný názor a své důvody k tomu, proč se baví se kterými lidmi. Ale každý z nich se skamarádil s lidmi aspoň ze dvou těchto skupin. Každý z nich si našel někoho, kdo mu byl při jeho pobytu oporou.

5.4 Přínosy pobytu v zahraničí

Když se člověk vydá sám do nového prostředí, není pochyb o tom, že ho to nějak ovlivní. Pro některé tyto studenty to byl první delší pobyt v zahraničí, museli se naučit sami o sebe postarat. Hodně studentů cítí, že díky této zkušenosti dospěli, získali sebevědomí a jsou více soběstační. *„Orientační týden, byl pro mě docela dlouhý týden. Kvůli komunikování s mnoha lidmi z mnoha zemí jsem cítila mnoho věcí v průběhu pouze jednoho týdne jak dobré, tak špatné. Občas jsem se necítila dobře, ale zažívat takové věci je část důvodu, proč jsem sem přijela, takže jsem ochotná tomu čelit.“* (rozhovor Ma) *„Už nejsem tak stydlivá.“* (rozhovor A) *„Tohle je poprvé, kdy bydlím sama, v Japonsku bydlím v rodinném domě. Takže tady musím dělat všechno sama, skoro každý den jdu do Šantovky koupit nějaké věci, jako vajíčka, jogurty atd. Samozřejmě se musím sama rozhodnout co koupit. Vlastně, když jsem byla v Japonsku, chodila jsem do obchodu se svou mladší sestrou, vybrala jsem si nějaké svoje věci a přinesla jsem to k ní a zeptala se jí co je lepší a ona vše vybírala. Ale teď musím dělat všechno, musím vše rozhodovat sama.“* (rozhovor M1) *„Získala jsem znalosti o evropské kultuře, předtím jsem o ní nic nevěděla. Naučila jsem se hodně o vztazích. Myslím, že jsem se stala člověkem, který může myslet na ostatní více než dříve.“* (rozhovor S) *„Naučila jsem se tady být více společenská a více odvážná, protože teď můžu jet sama do cizí země a koupit si cokoli chci v supermarketu. Předtím jsem to nedokázala, je to opravdu dobrá zkušenost.“* (rozhovor Y)

Některé věci, co jsou od jejich prostředí odlišné a tady se jim zalíbili a budou jim chybět po návratu domů. *„Možná mi bude Česká republika chybět a také čeští přátelé, opravdu i české*

jídlo a líbí se mi tento univerzitní systém. Na mé univerzitě je spousta studentů, ráda bych se bavila s mnoha lidmi, ale v Japonsku nemám moc příležitostí komunikovat s učiteli, ani s přáteli.“ (rozhovor R1)

„Budou mi chybět mí přátelé, například ti, se kterými jsem rok bydlela a sdílela všechno. Neměli jsme žádná tajemství, v dobrém jsme sdíleli všechno, o všem jsme mluvili, pomáhali jsme si. Jsou nejdůležitějšími přáteli při mém životě v České republice. Takže je to trochu divné se rozdělit.“ (rozhovor S)

„Mám ráda Olomouc a přátele jako jsi ty a levné pivo a nechci zapomenout svou češtinu.“ (rozhovor Y)

Pro většinu těchto studentů je těžké se loučit s prostředím, které jim tolik přineslo a zvykli si na něj. Ale také se těší na návrat domů, chybí jim přátelé a rodina a všechny ty známé věci, co opustili.

5.5 Návrat domů - reverzní kulturní šok

Ale ne vždy je tento návrat jednoduchý. Studenti po nějakou dobu žijí v odlišném prostředí a snaží se na něj zvyknout. Jakmile se s ním nějak sžijí, opět je čeká cesta zpět domů.

Pořídila jsem rozhovory s několika studenty po jejich návratu domů.

1. Rozhovor M2: Když letadlo doletělo do Japonska, brečela. Na sedadle vedle ní seděla starší Japonka a řekla jí, že odvedla dobrou práci. Byla ráda, že je doma, ale necítila žádnou změnu. Když viděla japonské budovy, byla ráda. Nemohla v noci spát, bylo těžké si zvyknout na časový posun. Měla po návratu komplikované pocity, ostatní studenti se rozjeli do různých koutů světa, všichni odjížděli. Je ráda, že je zpět, rodina se o ni bála,

ale když bude mít možnost, chce jet zpět. Když se vrátila, byl čas v jejím domě stresující – musela se znovu přizpůsobit režimu, měla méně volnosti. Chtěla jet pryč, ale teď se stěhuje, takže je to v pořádku. Říká, že to byl první krok v jejím životě, naučila se něco nového, a už se rozmýšlí, kam pojedou dál. Její sestra k ní vzhlíží, že dokáže udělat vše sama.⁶²

2. Rozhovor R2: Byla smutná, protože už se neuvidí s přáteli, ale těšila se na japonské jídlo. Chybí jí ČR, jídlo, pražská scenerie. Na Japonsku nemá ráda to, že jsou tak zaneprázdnění a potrpí si na dochvilnost. Občas chce jet zpět, v ČR nebyla tak zaneprázdněná, má ráda náš životní styl. V ČR nemusela pracovat, to jí chybí, 2-3 týdny si zvykala být zpět, odpočívala, potkala se s přáteli. Některé věci ji překvapily, obsluha v restauraci jí přišla moc milá, zapomněla, jak to u nich chodí. Chce bydlet sama a osamostatnit se, člověk si zvykne být nezávislý, trochu ji otravovalo, když se vrátila, už nebyla tak volná a nezávislá, rodina za ni rozhoduje.⁶³
3. Rozhovor H2: Návrat domů pro něj nebylo nic zvláštního, je zvyklý cestovat. Ale chybělo mu japonské jídlo, v česku nenašel správné přísady na vaření. Jídlo u nás je moc těžké na trávení. Česká republika mu krátce po návratu nechyběla, ale byl zatím hodně zaneprázdněný, protože se stěhoval. Chtěl by se vrátit, pokud bude mít důvod. Chce pokračovat v učení češtiny,

⁶² Rozhovor v Japonsku léto 2016, v archivu autorky

⁶³ tamtéž

chce vědět více o ČR, její kultuře a každodenním životě.
V Japonsku je více zaneprázdněn, nemá rád volný čas,
jezdí na kole, nebo studuje.⁶⁴

⁶⁴ tamtéž

Závěr

Při průzkumu literatury jsem přišla na některé faktory, které byly v předchozích teoriích opomíjeny. Jedná se o případ zahraničních studentů na výměnném pobytu. Předchozí teorie počítají s tím, že jeden člověk sám vstupuje do cizího kulturního prostředí a přichází do přímého střetu s novou kulturou. V případě těchto studentů je to však jinak. Tito studenti společně se spoustou dalších studentů z jiných zemí, společně vstupují do cizího prostředí a tím si utvářejí kulturně bohaté prostředí sobě navzájem. Je to tedy střet několika kultur najednou v cizím kulturním prostředí.

Všichni se shodují na tom, že výběr České republiky byla dobrá volba. Připouštějí, že to není nejlepší místo pro studium angličtiny, jako třeba Amerika či Anglie. Je pro ně důležité ovládat angličtinu kvůli budoucímu profesnímu uplatnění. Ale záleží, proč k nám člověk přijede, většinou ho sem vedou jiné zájmy než jazyk. Jak jsem již uvedla, jazyk byl jeden z problémových aspektů hlavně, pokud chtěl člověk sám po České republice cestovat. Potom je nutné jazyk znát.

Studenti si pochvalují možnost cestování, poznání nových přátel z různých koutů světa a možnost osobního rozvoje. Pro hodně z nich to byla první dlouhodobá zahraniční zkušenost, kde se naučili postarat sami o sebe, nabyli sebedůvěru a celkově si rozšířili pojem o světě. Díky takové zkušenosti v sobě člověk mnohdy najde něco, o čem ani nevěděl, že by dokázal.

Ve svém výzkumu jsem narazila na dva ideální typy studentů:

1. První typ studentů jsem pojmenovala průzkumníci. Jsou to ti studenti, co do ciziny přijeli proto, aby poznali co nejvíce z okolního světa. Přijeli sem, aby se setkali s lidmi z různých kultur po celém světě. Nemají tolik zájem o setkávání se s lidmi z jejich vlastní země, protože to přece mohou dělat i doma, možnost potkat lidi s jiným kulturním zázemím se jim jen tak nenaskytne. Chtějí se účastnit hodně akcí, kde se jim dostává této možnosti. Jsou zvědaví, jak to funguje někde jinde. Jsou více otevření a postupem času se jejich osobnostní rysy trochu mění. Tento typ studentů může mít poté po návratu drobné problémy s opětovnou adaptací na domácí prostředí, kde zde získané vlastnosti mohou být nevhodné.
2. Druhým typem jsou tzv. usedlíci. Tito studenti jsou rádi zato, že zde mají další lidi ze své země, kteří jim připomínají domov. Většinu svého času tráví ve skupince ostatních Japonců nebo českých studentů japanistiky. Tito studenti japanistiky, kteří už se o japonské kultuře učí nějakou dobu, jsou s nimi schopni komunikovat v japonském jazyce s využitím kulturních prvků, které jim utváří známé prostředí. Tito usedlíci nemají potřebu se vydávat dále do neznámého prostředí. Udržují se v bezpečné zóně, se známými prvky. Komunikují hlavně v rodném jazyce, pokud se nejedná o studium nebo potřebu něco vyřídit ve městě. A i s tímto zařizováním jim studenti japonštiny mohou pomoci, a tedy opět mohou hovořit v rodném jazyce a nemusejí se stresovat snahou o hovor v cizím jazyce.

Díky všem zmíněným druhům pomoci, která se studentům nabízí, a také díky kulturně bohatému prostředí, které je obklopuje, do přímého kontaktu s obyvateli hostitelské země, kteří na ně nejsou připraveni, se dostali pouze při nákupech či na úřadech. Musím tedy konstatovat, že jsem u nich nezpozorovala moc výrazné prožívání kulturního šoku.

Jak řekl jeden Japonský učitel angličtiny z Utsunomijské univerzity: v dnešní době globalizace, kdy si můžeme mnoho informací najít na internetu a dobře se předem připravit, není kulturní šok už tak silně prožíván.⁶⁵

Hodně studentů se po návratu domů rozhodlo odstěhovat od rodičů a osamostatnit se. Díky svým nabytým zkušenostem se cítí více nezávislí a dospělí. Podstupují zahraniční cestu proto, aby je zocelila.

⁶⁵ Rozhovor s učitelem angličtiny na Utsunomiya University v Japonsku. 3. 8. 2016. poznámky v archivu autorky

Seznam literatury

Academic Keys. Leeva C. Chung. [online]. 8:3.2017.

Dostupné z:

[http://socialsciences.academickeys.com/whoswho.php?dothis=display&folk\[IDX\]=174195](http://socialsciences.academickeys.com/whoswho.php?dothis=display&folk[IDX]=174195).

BARLEY, Nigel. The innocent Anthropologist. London: British Museum Publications, 1983.

BERNARD, H. Russell. Research methods in anthropology: qualitative and quantitative approaches. Lanham, Md.: Altamira Press, 2006.

BOCHNER, S., McLeod, B. M. and Lin, A.: Friendship patterns of overseas students: A functional model. International Journal of Psychology, 1977.

Buddy manuál, vysvětlení pojmu. s.2. [online].

14.2.2017. Dostupné z: <http://esn.upol.cz/about-esn/bud-buddy>.

ESN CZ. [online]. 15. 2.2017. Dostupné z: <https://www.esn-cz.cz/sections>.

ESN UP. [online]. 15.2.2017. Dostupné z: <http://esn.upol.cz/>.

Gullahorn, Jeanne E., and John T. Gullahorn, Theory Reflections: Cultural Adaptations, Culture Shock and the "Curves of Adjustment" [online]. Dostupné z: <https://www.uwsuper.edu/fye/parents/upload/W-Curve.pdf>.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Portál, 2016.

HENDRICKSON, Blake, Devan ROSEN a R. Kelly AUNE. An analysis of friendship networks, social connectedness, homesickness, and satisfaction levels of international

students. *International Journal of Intercultural Relations* [online], 2011, Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0147176710000799>.

HOFMANNOVÁ, Zdena. *Studenti Erasmu, kulturní šok a proces adaptace*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Praha, 2016.

HOŘÁKOVÁ, KERNEROVÁ. *International Student Guide*. Zahraniční oddělení UP. Palacký University. Olomouc, 2016.

CHURCH, Andrian *Sojourner Adjustment*. University of Minnesota: *Psychological Bulletin* 1982, dostupné z: www.usask.ca/ulc/files/.../Church_1982_Sojourners_adjustment.

KIM, Y.Y. *Becoming international: An integrative theory of communication and cross-cultural adaptation*. Thousand Oaks, California: Sage, 2001. přes HENDRICKSON, Blake, Devan ROSEN a R. Kelly AUNE. *An analysis of friendship networks, social connectedness, homesickness, and satisfaction levels of international students*. *International Journal of Intercultural Relations*. [online], 2011, Dostupné z: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0147176710000799>.

OBERG, K. *Reprint Cultural Shock: Adjustment to New Cultural environments*. *Practical Anthropology*, 1960. Program Orientačního týdne, autor neuveden, vydáno: Olomouc Univerzita Palackého, Zahraniční oddělení FF (interní materiál určený pro guidy, distribuován 6. 2. 2017) obdržen na pondělním uvítání přijíždějících zahraničních

studentů, kde jsem působila jako guide skupiny studentů (průvodce).

SOUKUP, Martin. Terénní výzkum v kulturní a sociální antropologii. Praha: Karolinum, 2014.

SOUKUP, Martin. Základy kulturní antropologie. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015.

Stella Ting-Toomey's home on the web. Stella Ting-Toomey. [online]. 8.3.2017. Dostupné z: <http://commfaculty.fullerton.edu/stingtoomey/>.

TING-TOOMEY, Stella and Leeva C. Chung. Understanding intercultural communication. New York: Oxford University Press, 2012. s. 326. Reviewed by Maria Aida Niendorf.

Webové stránky ff UPol. Informace o zahraničních pobytech [online], 25.2. Dostupné z: http://www.kas.upol.cz/zahranici/stipendia_japonsko.html.

Seznam narátorů:

R1 – narátor: studentka Gakushuin Women's College, věk: 21, datum: 25. 2. 2016, místo: Olomouc budova FF UP

R2 – narátor: týž, datum: srpen 2016, místo: Japonsko - Tokio

M1 – narátor: studentka Utsunomiya University, věk: 21, datum: 7. 3. 2016, místo: restaurační zařízení Olomouc

M2 – narátor: týž, datum: srpen 2016 místo: Japonsko - Haga

M3 – narátor: týž, datum: 30. 12. 2016 forma: Skype

A – narátor: studentka Nippon Sport Science University, věk: 22, datum: 14. 4. 2016, místo: restaurační zařízení Olomouc

S – narátor: studentka Kyoto Sangyo University, věk: 20,
datum: 16. 5. 2016, místo: Olomouc

F – narátor: student Nippon Sport Science University, věk:
23 datum: 20. 5. 2016, místo: Olomouc

H1 – narátor: student Utsunomiya University, věk:22,
datum:14. 6. 2016, místo: Olomouc

H2 – narátor: týž, datum: srpen 2016, místo: Japonsko -
Tokio

Y – narátor: studentka Kyoto Sangyo University, věk: 21,
datum: 16. 6. 2016, místo: Olomouc

Narátor: Japonský učitel angličtiny z Utsunomiya university,
datum: 3. 8. 2016, místo: budova univerzity Japonsko -
Utsunomiya

Mo – narátor: soukromá učitelka japonštiny v Olomouci,
datum: 7. 11. 2016, místo: Olomouc

Sa – narátor: studentka Aichi Shukutoku University, věk: 19,
datum: 25. 9. 2016, místo: Olomouc

Ma – narátor: studentka Aichi Shukutoku University, věk:
21 datum: 27.9. 2016, forma: korespondence prostřednictvím
sociální sítě Facebook

Ri – narátor: studentka Kyoto Sangyo University, věk: 22,
datum: 12. 10. 2016, forma: korespondence prostřednictvím
sociální sítě Facebook

E – narátor: studentka Gakushuin Women's College, věk: 22,
datum: 5. 1. 2017, forma: korespondence prostřednictvím
sociální sítě Facebook

Narátor: referentka zahraničního oddělení FF, datum: 8. 2.
2017, místo: kancelář studijní oddělení FF UP

Narátor: pořadatel Očakai – student japonské filologie na
UP, datum: 14. 12. 2016, místo: restaurační zařízení
Olomouc

Veškeré rozhovory a korespondence jsou uloženy v archivu
autorky.

Seznam příloh

- Příloha č. 1 - originál vysvětlení kulturního šoku v příručce pro zahraniční studenty, zdroj: HOŘÁKOVÁ, KERNEROVÁ. International Student Guide. Zahraniční oddělení UP. Palacký University. Olomouc, 2016.
- Příloha č. 2 – program orientačního týdne, zdroj: autor neuveden, vydáno: Olomouc Univerzita Palackého, Zahraniční oddělení FF (interní materiál určený pro guidy, distribuován 6. 2. 2017) obdržen na pondělním uvítání přijíždějících zahraničních studentů, kde jsem působila jako guide skupiny studentů (průvodce).
- Příloha č. 3 – Grafy průběhu kulturního šoku ve tvaru W podle Gullahornových, zdroj: Gullahorn, Jeanne E., and John T. Gullahorn, Theory Reflections: Cultural Adaptations, Culture Shock and the “Curves of Adjustment”. [online]. Dostupné z: <https://www.uwsuper.edu/fye/parents/upload/W-Curve.pdf>.
- Příloha č. 4 – osnova rozhovoru

Přílohy

Příloha č. 1 - originál vysvětlení kulturního šoku v příručce pro zahraniční studenty

Culture shock is the term used to describe the disorientation and frustration many people feel when they enter a culture different from their own. The unfamiliar environment, new people, foreign language and dealing with all of this on your own (without friends or family close) can prove difficult for some people.

Symptoms of culture shock can be both physical and psychological, such as: feelings of sadness, loneliness, physical aches and pains, insomnia or the desire to sleep a lot, feeling vulnerable, angry, etc. People who are experiencing culture shock complain about all aspects of life - the food, the weather, the people, and idealize their own home country. The process of personal adaptation to a new environment has distinct stages which last a different length of time for each of us. It starts with Excitement (sometimes called the Honeymoon period) when everything is new and exciting. You find everything interesting and people seem to be friendly. Then comes the Crisis. Everything is difficult and confusing. You feel homesick and isolated and complain about the new country. This is the stage we hear referred to as 'culture shock'.

But after every crisis comes better days. This period is called the Adjustment (turning point). You feel more confident and relaxed. Customs and traditions become clearer; the culture in general seems more familiar. In the end, you get to the point of integration. You have recognized that the new culture has

much to offer. You find the differences valuable and important. You are able to function in both cultures with confidence.

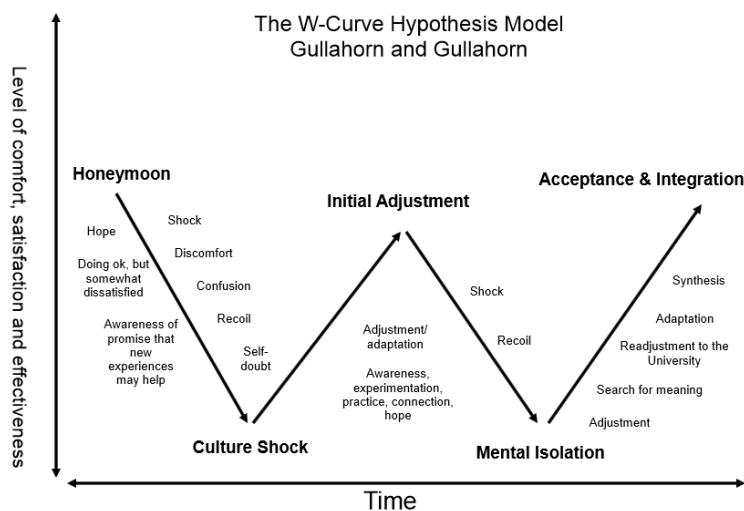
To deal with culture shock, try to obtain as much information about the country, people, and culture as possible. Keep in touch with your family and friends. Have familiar things around you that have personal meaning. For example, bring pictures of your closest family and friends. Make friends with local students and other international students. Talk to people in your department and faculty. Contact local student organizations. Do not give up your hobbies; you can make new friends while doing sports, arts or whatever you are interested in. And relax, it will all get better. People often do not fully understand culture shock until they return home to their country, when they are surprised to see their own country with new eyes. Be aware that after your study stay is over, culture shock may strike you even harder when you come back to your home country. Some even say that it is easier to leave than to come back.

If you feel constant psychological or physical discomfort, do not be afraid to ask for help. At Palacký University, you can turn to the Career Counselling Centre or to psychological assistance at UP. The Centre offers consulting and aid to all international students. Contact them if you encounter situations which you cannot tackle yourself or if you have any academic or other practical problems with which you need assistance. They are there for you, so do not hesitate. Contact: Career Counselling Centre, Faculty of Arts, tř. Svobody 26, Olomouc., Tel. +420 585 633 250, ppc@upol.cz

Příloha č. 2 – program Orientačního týdne

ORIENTATION WEEK 06 th – 10 th February 2017				GROUP D-VISA		Guides		+420	
				Martina Katerina					
MONDAY	6.2.2017	10:00-11:30	11:30-13:00	13:00-14:30	14:30-16:00	16:00-17:30	20:00-21:00	21:30	
Activity		Welcome Meeting		LUNCH BREAK	Foreign Police Registration 1	Survival Czech	Welcome Reception	Welcome Erasmus Party	
Location		AULA, Fac. of Science, Tr. 17. listopadu, 12			Meeting at 14:30, Křížkovského 8, Courtyard	Tr. Svobody 26, SV/2,21 (Mgr. Poláčková)	Rector's Office, Meeting at 19:45 at Courtyard (Křížkovského 8)	S-Club	
TUESDAY	7.2.2017	08:30-10:00	11:30-13:00	13:00-14:30	14:30-16:00	16:00-17:30	17:30-19:00	19:30	
Activity		Foreign Police Registration 2	Cultural Differences	LUNCH BREAK	Guided Tour (Mr. Bianco)	Survival Czech		Scavenger Hunt	
Location		Meeting at 8:30, Křížkovského 8, Courtyard	AULA, Fac. of Science, Tr. 17. listopadu, 12		Meeting at 14:20 at Courtyard (Křížkovského 8)	Tr. Svobody 26, SV/2,21 (Mgr. Poláčková)		Meeting at 19:30 at the Astronomical Clock	
WEDNESDAY	8.2.2017	08:30-10:00	11:30-13:00	13:00-14:30	14:30-16:00	16:00-17:30	17:30-19:00	21:00	
Activity		Foreign Police Registration 3	Practical Info 1	LUNCH BREAK	Foreign Police Registration 4	Survival Czech		Tram Party and Welcome Party	
Location		Meeting at 8:30, Křížkovského 8, Courtyard	AULA, Fac. of Science, Tr. 17. listopadu, 12		Meeting at 14:30, Křížkovského 8, Courtyard	Tr. Svobody 26, SV/2,21 (Mgr. Poláčková)		Belmondo Club, Meeting 20:45 at Nefedří tram stop	
THURSDAY	9.2.2017	08:30-10:00	11:30-13:00	13:00-14:30	14:30-16:00	16:00-17:30	17:30-19:00	19:00	
Activity		Foreign Police Registration 5	Practical Info 2	LUNCH BREAK	Police Info Meeting			Czech Dinner at Riegrova	
Location		Meeting at 8:30, Křížkovského 8, Courtyard	Meeting at 10:00 at Courtyard (Křížkovského 8)		AULA, Fac. of Science, Tr. 17. listopadu, 12			Individual meetings at the Dorms	
FRIDAY	10.2.2017	08:30-10:00	11:30-13:00	13:00-14:30	14:30-16:00	16:00-17:30	17:30-19:00	20:00	
Activity			Survival Czech	LUNCH BREAK				Pub Crawl	
Location			Tr. Svobody 26, SV/2,21 (Mgr. Poláčková)					Meeting at 19:45 at the Astronomical Clock	

Příloha 3 – Graf ke kulturnímu šoku tvaru W podle Gullahornových

Source: Hoffenburger, K., Mosier, R., & Stokes, B. (1999). Transition experience. In J.H. Schuh (Ed.), Educational programming and student learning in college and university residence halls. Columbus, OH: ACUHO-I

The W-Curve Hypothesis Model Gullahorn and Gullahorn

Stage A: Honeymoon	Stage B: Culture Shock	Stage C: Initial Adjustment	Stage D: Mental Isolation	Stage E: Acceptance & Integration
<ul style="list-style-type: none"> • Before students arrive at school and for the first few days. • Students are enthusiastic and want to meet new people. The want to get away from home and start out on their own. • University faculty and staff provide very welcoming environment <u>Housing-related</u> • Excited about new roommate and living on their own. 	<ul style="list-style-type: none"> • New set of surroundings hard to adjust to. • Too many or too few people around, depending on the size of the student's hometown. • Expectations differ from prior experiences • Students have difficulty finding their way around and feel lost. • Excitement wears off and people withdraw. <u>Housing-related</u> • Community bathrooms are problematic • Excitement about living with a roommate wears off 	<ul style="list-style-type: none"> • Physical adjustments occur and students feel more "at home" on campus. • This stage occurs more quickly for extroverts than introverts • Gap between home and university customs/values persist <u>Housing-related</u> • Minor roommate irritations begin to diminish • Students become friends with people in the hall besides/ in addition to their roommate 	<ul style="list-style-type: none"> • Even though students have adjusted to the physical environment, other things stand out as "different" • Feeling that getting to know others is hard. • Feeling that no one else feels the same way. • Feeling alone • Values are challenged • Cliques may form • Critical time period for many students <u>Housing-related</u> • Larger roommate issues may surface • Students tend to sit alone in their room 	<ul style="list-style-type: none"> • Students feel good again. • Students feel more completely "at home" • Students feel they are part of their new environment/ community • Home values are reconciled with university values <u>Housing-related</u> • Roommate issues likely to be resolved/ overcome • New friends are made on and off campus

66

Překlad:

Fáze A: Líbánky

- Předtím, než studenti dorazí do školy a prvních pár dní.

⁶⁶ Gullahorn, Jeanne E., and John T. Gullahorn, Theory Reflections: Cultural Adaptations, Culture Shock and the "Curves of Adjustment". [online]. Dostupné z: <https://www.uwsuper.edu/fye/parents/upload/W-Curve.pdf>.

- Studenti jsou nadšení a poznat nové lidi. Touha dostat se z domu a začít samostatně.
- Zaměstnanci univerzity na fakultách utvářejí velice vítající prostředí.
- Ubytování: nadšení z nového spolubydlícího a bydlení samostatně.

Fáze B: Kulturní šok

- Nové nastavení prostředí, těžké se na to adaptovat.
- Příliš mnoho, či málo lidí okolo, záleží na velikosti studentova domovského města.
- Očekávání se liší od opravdové zkušenosti.
- Studenti mají obtíže se orientovat na místě a cítí se ztracení.
- Nadšení se ztrácí a lidé jsou nespolečenštlí.
- Ubytování: společné sociální zařízení je problematické.
- Nadšení ze života se spolubydlícím opadá.

Fáze C: Počáteční adaptace

- Objevuje se fyzická adaptace a student se v kampusu cítí více jako doma.
- Tato fáze se objeví dříve u extrovertů než u introvertů.
- Mezera mezi univerzitními a domácími zvyky přetrvává.
- Ubytování: počet drobných věcí, co nás na spolubydlícím iritovaly, ubývá.
- Nacházejí přátele i mezi lidmi co bydlí poblíž.

Fáze D: Mentální izolace

- I když se studenti přizpůsobili fyzickému prostředí, některé věci vyvstávají jako rozdílné.
- Cítí, že poznat ostatní je obtížné.
- Cítí, že se nikdo necítí tak jako on.
- Cítí se osamoceně.
- Hodnoty jsou výzvou.
- Mohou si utvořit nějakou skupinu přátel.
- Kritická část pobytu pro mnoho studentů.
- Ubytování: mohou se objevit větší obtíže se spolubydlícím.
- Studenti mají sklony sedět sami na pokoji.

Fáze E: Akceptace a integrace

- Studenti se opět cítí dobře.
- Cítí se skoro jako doma.
- Cítí, že jsou součástí nové skupiny/prostředí.
- Domácí hodnoty jsou v souladu s těmi univerzitními.
- Ubytování: problémy se spolubydlícím jsou většinou překonány.
- Získávají nové přátele, jak ve škole, tak mimo ni.

Příloha 4

Osnova rozhovoru k Bc.

Adaptation of students from east Asia to foreign culture surrounding – culture shock.

Can you show me photo of your family and tell me something about them?

1. Different surrounding – systém: traveling, school
Difficulties with language – shops, everyday life, some misunderstandings, other problems
2. Help – buddy, teachers, friends, ESN
3. Free time – meeting with other Exchange students, or other asian students, ESN events, social relationships....parties? differences between activities here and homecountry
4. Change of everyday life – what is different here, religion, weekend activities. Could you keep your habits here? Is it comfortable here for you? When did you used to this life?
5. Change – in yourself, trying something new what you cant do at homecountry? Changing view to your or this country?
6. Feelings – first day here, home sick (alone, helpless, timedifference, differnt food...) how do you think it will be after you go back home?
7. Bad experience – looks, offense, strange questions, willingness to help
Refugee crisis – demonstration
Difference between friendly university place and city streets – people

Bad experience of some friend

8. Why CZ? – reason traveling? Field of study? Other interests in CZ, recommendation? What did you have to do to get here? How many people are interested to study here? Big concurence? Do you study czech? Why/why not?
9. View to CZ, do you like the university? Orientation here, was it good choice?